

245.635

50245.635

Kettős szám ára 60 fillér.

FŐVÁROSI SZÍNHÁZAK 2 MŰSORA. 2

36—37.

JOSÉ ECHEGARAY

ROBERTO DE PEDROSA (EL ESTIGMA)

DRÁMA 3 FELVONÁSBAN

FORDITOTTA

DR. SZALAI EMIL.

LAMPEL R.
(WODIANER F. és FIAI)

cs. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása.

BUDAPEST. ANDRÁSSY-ÚT 21.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ROBERTO DE PEDROSA

(*EL ESTIGMA*)

DRÁMA HÁROM FELVONÁSBAN

36-32

IRTA

JOSÉ ECHEGARAY

FORDITOTTA

DR. SZALAI EMIL

Először színrekerült a Vígyszínházban 1898.

BUDAPEST, 1898

VASS JÓZSEF KÖNYVKERESKEDÉSE

VII., ERZSÉBET-KÖRÜT 38.

245635

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
N	Növedéknapló
1953 év	2987 SZ

Roberto de Pedrosa.

S Z E M É L Y E K :

Don Juan de Vergara
Eugenia, leánya
Roberto de Pedrosa
Mauricio gróf
Don Genaro
Fernanda
Don Leandro de Nogales
Donna Rosario, a felesége
Don Marcos de Oropesa
Gregorio } szolgák Robertonál
Nicolás }
Szolga Don Juannál.

Idő : Jelenkor. Színhely : Madrid.

☛ Színdzakra nézve kézirat. ☛

OSZK

ELSO FELVONÁS.

(Elegáns szalón. A fenékszínen ajtó, melyen át előtermekbe látni. Jobbról ajtó, mely don Genaro lakosztályába vezet. Balról ajtó, melyen át Roberto szobáiba juthatni. Díszes asztalok, szofák, állványos, ernyős lámpák stb. stb. Ugyan este van, de csak két-három kisebb lámpa ég a teremben.)

ELSŐ JELENET.

Gregorio és Nikolás. Nicolás végigterülve egy szofán. szundikál. Gregorio keresgél az asztalokon.

Gregorio. Nem talállok semmit. Azt mondta az uram, hogy vigyázzak a könyvekre, melyek itt az asztalon vannak . . . és itt nincsenek könyvek sehol, . . . könyvek . . . vagy én nem látom . . .

Nicolás. Persze, hogy rosszul látsz!

Gregorio. Igen, mert homály van itt ebben a teremben. Meggyujthattad volna valamennyi lámpát!

Nicolás. Minek? Ma csak legbizalmasabb barátainkat fogadjuk. Kevesen jönnek, azok is mind donna Mercedeknek és don Genaronak vendégei.

Gregorio. No, meg don Roberto barátai is jönnek. De mennyien vannak! (Számlál az ujjain). A klub, . . . képviselők, . . . szenátorok, . . . és a nyilvánosság más jelesei, . . . aztán bírák, ügyvédek, . . . egyetemi tanárok, . . . orvosok, . . . aztán meg hölgyek, a kik állítólag azért jönnek, hogy meglátogassák donna Mercedest. Pedig dehogy! Protekciót jönnek kérni az uramtól, vagy ajánló levelet! Vagy pedig jegyet kérnek a képviselőház valamelyik érdekes ülésére. Mert a hány asszony csak van, mind nagy politikus! És eljön don Juan a leányával, Eugeniával! Bizony, hallod, Eugenia kisasszony kedvéért már csak kivilágíthatnád a házat! De nagyon!

Nicolás. Ugyan eredj! . . . Hát nem tudod, hogy odabenn már csillog-ragyog mindeu szoba? De ez itt, olyan, . . . olyan, . . . hogy is mondjam, . . . olyan mindenkinek való, olyan közönséges szoba, hát jó

benne ez a közönséges világosság is . . . No látod, ugy-e, hogy megvan már!

Gregorio (aki közben egyre keresgélt). Dehogyan van meg! Nincs! Nem találom!

Nicolás. Hát mit keressz, mi után szaglászol, akár valami vizsla? (kissé felemelkedik),

Gregorio. Mindent keresek! . . . Mindent, a mi az uramé! Don Roberto azt mondta nekem: mindent! Jó, tehát: mindent.

Nicolás (tréfálózva). Csak nem hurczolkodtok?

Gregorio. Ki tudja! . . . Nagy ujságok! . . . Nem tudsz semmit? Don Genaro se tud semmit? No, ezt már nem hiszem!

Nicolás. Micsoda bolondokat beszélsz össze-vissza! Mindig ilyen titokzatos dolgokon töröd a fejedet.

Gregorio. Titokzatos! . . . Lehet! De ne tetesd magadat, vén gonosz! A don Roberto dolgait don Genaro bizonyára tudja. S ha don Genaro tudja, te is tudod.

Nicolás. Don Genaro se tud semmit, . . . én se!

Gregorio. Lehetetlen! Hiszen úgy szeretik egymást, mintha egy vérből valók volnának! Mintha don Genaro volna az apja, don Roberto pedig a fia. Hiszen ezért is laknak együtt! Don Genaro és a nővére, donna Mercedes itt (jobbra mutat); ott pedig (balra mutat) mi; az uram, don Roberto, és én. Ez a szalón pedig mindkettőnké: a mienk és don Genaroé. Itt van legbizalmasabban együtt a két család!

Nicolás. Mindezt tudom már régen, jobban, mint te. Hanem azt mondd el már valahára, hogy mi történt?

Gregorio (halkan titokzatosan). Mi? . . . mi? . . . Hogy mi? . . . Hurczolkodunk!

Nicolás. Hurczolkodtok?

Gregorio. Igen, igen . . . Don Roberto elmegy és én . . . vele!

Nicolás. Mikor? Hová? Miért?

Gregorio. Épp ezeket szerettem volna megtudni én is! . . . Mikor? Holnap korán reggel! Ezt megtudtam! Hogy hová? Ezt nem tudom se én, se az uram! Csak ezt mondta: „Elmegyünk! Készíts elő mindent!” Persze megkérdeztem: „Hová megyünk?” Komor hangon felelte: „Nem tudom!” Akárhová! Az első

vonattal indulunk! „Akármerre!” Persze kérdeztem: „Hosszu időre? Mert a szerint csomagolnám be a ruhákat és a fehéreneműt!” De persze nem ezért kérdeztem, hanem csak azért, mert tudni szerettem volna. De hát az uraknak sose kell megmondanunk az igazat!

Nicolás (mély meggyőződéssel): Soha!

Gregorio. Tudom én!

Nicolás (érdeklődve): Nos, és mit felelt?

Gregorio. Ilyen mély hangon mondta: „Örökre!” (Egy-más szemébe néznek).

Nicolás. Megbolondult?

Gregorio. Azt hiszem!

Nicolás. Pedig olyan okos ember volt.

Gregorio. Nagyon okos! És olyan jó, olyan derék, olyan komoly, olyan finom, olyan szives, olyan nemes lelkű ember. Meg se nézte a számlákat soha, úgy fizette ki! Így is illik a finom urhoz!

Nicolás. Így!

Gregorio. De hát mit akarsz, ilyen a világ! Volt egy nagyszerű óráim; pontosabban járt, mint a nap. Egyszer csak valamihez hozzávágta és azóta nem akar jól járni. Sose mutatja az igazi időt: vagy előre van négy órával vagy öttel hátra . . . Ilyen formán van az én uram is, hidd el!

Nicolás. Valami baj érte?

Gregorio. Ugy képelem! . . . Valami asszony! . . .

Az én órámat is donna Mercedes vágta a kandallóhoz. Az uram is valami asszonyszemély miatt lehet bajban. Nincs is a világon semmi, a mi olyan könnyen megbolondíthatja az embert, mint az asszonynép!

Nicolás. Ej, mindaz, a mit mondasz, lehetetlen! Lehetetlen! Hiszen don Robertsonak holnap nagy beszédet kell tartania a képviselőházban. Már előre is mennyit írunk róla az újságok! Az egész város csak arról beszél: mit fog mondani? . . . hogy fogja mondani? . . . A ki csak ismeri don Robertot, mindenki küldött ide ma, hogy szerezzünk jegyet a holnapi ülésre! . . . Lehetetlen tehát! . . . Hallottam én sokszor don Roberto barátaitól, hogy ha egyszer valakinek a fejében benne van egy beszéd azt el is kell mondani! . . . Persze, hogy akkor nem utaz-

hatik el reggel don Roberto! Előbb meg kell tartania a nagy beszédet!

Gregorio. Pedig én már összezsomagoltam mindent!

Nicolás. Hát akkor mégis csak igazad van: megbolondult!

Gregorio. A mint mondtam, valami történt! Az éjjel le se hunyta a szemeit! Föl s alá járt-kelt a szobájában. Hangosan beszélt magában! És így hadonázott egyre a kezével, így ni!

Nicolás. Hangosan beszélt és hadonázott? . . . Akkor mégis csak a beszéd . . .

Gregorio. És kiivott az éjszaka két nagy kancsó vizet!

Nicolás. Hát nem világos? . . . A beszéd!

Gregorio. Ugy három óra tájban az ajtóhoz mentem és hallgatóztam: hát akkor is valami gázságról kiabált.

Nicolás. S te még kételkedel? A beszéd! . . . A képviselőházban fog beszélni! . . . Így hát csak kell valami gorombaságot is mondani!

Gregorio. Nem, nem! Csak hallgasd tovább. Ugy reggel nyolcz óratájt bementem hozzá! Az ágya még ugy volt, a hogy megcsináltam: nem feküdt rajta! A lámpából egészen elfogyott az olaj: egész éjjel égett! Don Roberto ott ült az asztalnál, a fejét a kezébe hajtva! Így! (Mutatja). Az asztalon teljesen hamuvá égett szivar! Mikor észrevette, hogy beléptem, hirtelen fölemelte a fejét és ijedten rám nézett: „Hány óra van?” „Nyolcz uram!” „Mit akarsz?” „Bejöttem megkérdezni, nincs-e valamire szüksége, uram?” „Nincs!” Milyen sápadt volt! . . . De hallgass csak ide: Valószínűleg odaért a keze a szivar hamujához és most, mikor a fejét fölemelte, láttam, hogy a homloka csupa hamu. Azért így szóltam hozzá: „A nagyságos ur homloka be van mocskolva!” Te nem mondtad volna? Mi? . . . Te, milyen borzasztó lett erre! Fölugrott megragadta a karomat és rám ordított: „Mit beszélsz, gazember!” Az uram, a ki mindig olyan kedves olyan finom volt! Remegve magyaráztam meg neki, miért mondtam. Odament a tükörhöz mégnézte magát és kaczagásra fakadt! De hogy kaczagott! Engem uccse! úgy megijedtem ettől a kaczagástól, hogy futásnak eredtem, ki, ki a

szobájából! Csak azt kiabáltam vissza: „Majd visszajövök!”

Nicolás. Te, ezt mind, mind, el kell mesélni don Genaronak! Majd én el mondom neki.

Gregorio. Igen, csak mondd el neki! . . De itt is van már! . . . Épp jókor!

MÁSODIK JELENET.

Nicolás és Gregorio Don Genaro, jobbról jön és sok-sok levelet tart a kezében.

Genaro. Nincs még itthon az urad?

Gregorio. Nincs, senor. Reggel kilenczkor ment el hazulról s azóta nem jött haza.

Genaro. Mit tegyek most? Az egész világ jegyet kér tőlem a holnapi ülésre és nem tudom, mit feleljek? Itt van, vegye át. Don Robertsonak szólnak. (Leveleket ad át Gregorionak.)

Gregorio (sugva Nicoláshoz). Te hallod, mondd el neki!

Genaro. Mi? . . . Mondott valamit? . . . De miért nem gyújtotta meg ezeket a lámpákat? Ejnye, ejnye, már nagyon későn van és a vendégek mindjárt itt lesznek. Gyorsan, gyorsan, világosságot, világosságot!

Gregorio. Megyek már, senor. (Sugva Nicoláshoz.) Te, rajta!

Nicolás. Igen, senor, hát . . . Van valami mondani valóm, senor, komoly dolog, nagyon komoly. Sajnálom, mert kellemetlen lesz a senornak! De hát ha kellemetlen is, el kell mondanom.

Genaro. Talán még kérnek jegyeket?

Nicolás. Dehogy! . . . jegyeket! . . . Azt hiszem, azoknak sem kell majd, akik már kértek. (Gregorio meggyújtott lámpákkal jő be, vagy pedig a villamos világítást működésbe hozza. Az előtermek is kivilágítódnak.)

Genaro. No, már aligha! . . . Nekem van már jegyem! Pompás, kitűnő hely! Van Eugenia és az atyja számára is. A többiekkel nem sokat törődünk. Jussanak be, ahogy tudnak, vagy ácsorogjanak odakünn a képviselőház körül.

Nicolás. De én azt hiszem, hogy a senor se fogja használni a jegyét!

Genaro. Eh!

Nicolás. Bocsásson meg, senor, de don Roberto nem fogja megtartani a beszédet.

Genaro. De Nicolás, mit beszél! Megbolondultál?

Nicolás. Én?... Hála istennek, ép az eszem a fejemben. Hanem tán don Roberto zavarodott meg egy kisé.

Genaro. Ezer ördög! Vagy szemtelen vagy, hogy így tréfálni mersz, vagy pedig megbolondultál....

Nicolás. Senor...

Gregorio. (Az ajtónál jelenti) Senor de Vergara és senorita Eugenia!

Nicolás. Ha majd elmennek, elmondok mindent!

Genaro. Jó... Jó!... Jöjjenek, jöjjenek! Türelmetlenül várom őket már régen.

HARMADIK JELENET.

*Eugenia és don Juan a fenékszin ajtaján belépnek.
Nicolás, Gregorio és don Genaro.*

Genaro. Kedves don Juan!... Eugenita!...

Juan. Ah, don Genaro!...

Eugenia. (Lelkesen és hirtelen.) Van már jegyünk holnapra?

Genaro. Csak erre kíváncsi?.... Van jegyük, van, van!...

Eugenia. (Kezét nyujtva.) Köszönjük!... Köszönöm! On olyan jó, don Genaro! Ugy-e mondtam, papa, don Genaro nem feledkezik meg rólunk! Tudtam előre, meg voltam győződve.

Juan. Pedig nincs igazad. Sohasem szabad vakon bízni valakiben. A tulságos bízalom sok kellemetlenséggel jár, nemde don Genaro?

Genaro. No, bennem Eugenia csak megbizhatik.

Juan. Micsoda egy leány, don Genaro, micsoda leány! (Halkan beszélgetnek, mialatt Eugenia ide-oda futkos a szalónban s mindenütt néz, vizsgálódik.)

Eugenia. Szegény asztal, milyen elhagyatott! Roberto sok könyve hiányzik innen!

Genaro. Mit mond a senorita?

Gregorio. A senoritának igaza van! Don Roberto meghagyta, hogy valamennyi könyvét szedjem össze!

Juan. (Don Genarohoz, a leányára értve.) Mindent észrevesz!

Eugenia. Oh!...

Juan. Nos?... Mi baj?

Eugenia. Az a kedves fénykép sincs itt! Tudod, papa, az a csoportkép! Don Roberto és mi! Nem emlékeznek? A múlt évben San Sebastianban....

Genaro. Igen, igen, emlékezem...

Eugenia. Most nincs itt az a kép!

Gregorio. Don Roberto meghagyta, hogy azt is vigyem el innen.

Eugenia. Ugylátszik, hogy mindent összeszedett, a mije csak van... Idehaza van, don Roberto?

Gregorio. Nincs, senorita. Reggel elment s azóta nem jött haza!

Eugenia. (Némileg tréfásan.) Nem jött haza! Őt kellene hát valahonnan összeszedni!

Juan. Üdvözölhetnők donna Mercedest?... Jobban van?

Eugenia. Igaz, hogy van donna Mercedes?

Genaro. Oh már erősebb és jobb kedvű. Odabenn van a szobájában.

Juan. Menjünk be hozzá! (Eugeniához.) Mit nézel?

Genaro. Keresi, hogy nem hiányzik-e még valami? Ugy látszik, Eugenia végrehajtó lett és most (tréfás komolysággal) leltározni akar nálam!

Eugenia. (Mindenfelé körütekintve.) Nem tudom.... nem tudom.... Valami.... Valami változás.... (Hirtelen elhatározással, kiéreztetvén idegeskedő, hirtelenkedő természetét.) Menjünk be donna Mercedeshez!

Genaro. Menjünk be mind!... Ah, önök elől!... (A bemenetelnél előre akarja őket bocsátani.)

Eugenia. (Megáll és figyel.) Ah!...

Juan. Mi az?... Mindig megijesztesz!

Eugenia. Semmi!... Mintha kocsi állt volna meg hirtelen odalenn! Bizonyára Roberto jött. Ugy látszik összeszedte magát. (Tréfásan, a fenti jelenetre szólva érti ezt.)... Menjünk be donna Mercedeshez!

Juan. Ez a leány csupa ideg!

Gregorio. (Nicoláshoz.) Hátha még megtudja, mi történt!

Genaro. Jöjjön, Nicolás!

Nicolás. Igen, senor!

Genaro. (Előrebocsátva Juant és Eugeniát.) Oh kérem, kérem!... (Nicoláshoz.) Most aztán mondj el mindent, mindent!

Nicolás. Igen, señor! (El ketten.)

Eugenia. Nem tudom, miért, de ma itt olyan különös minden, magam is!

NEGYEDIK JELENET.

Gregorio, majd Roberto.

Gregorio. Most Nicolás elmődja don Genaronak. Don Genaro megijed és elmondja senorita Eugeniának. Senorita Eugenia még jobban megijed és elmondja az apjának Don Juan meg elmondja donna Mercedesnek és így tovább, és így tovább! S lesz felfordulás a házban, de mekkora! És don Roberto is itthon van már!

Roberto (a lámpákra tekintve). Mennyi fény!

Gregorio. Talán bántja a senort?

Roberto. Mit tudsz te! . . . Van itt már valaki?

Gregorio. Odabenn van don Juan és senorita Eugenia!

Roberto. Ah! . . . Eugenia! . . . (Egy pillanatig gondolkodik, azután hirtelen a fenékszinajtó felé megy, mintha ismét el akarna menni.)

Gregorio. Ismét elmegy a senior?

Roberto (Mintegy megriad; hirtelen visszafordul. Mozdulatai erőyesek és gyorsak. Rákiáltva a szolgára). Hallgass! Vagy te még, de hamarosan!

Gregorio. Igen señor. (Félre). Ismét bolondul! (Fenn). Ezeket a leveleket hozták!

Roberto. Tedd le! (Gregorio a szinpad elő részén egy asztalra teszi a leveleket).

Gregorio. Igen, señor. (Balra el, kíváncsian és bosszúsan nézegetvén vissza Robertora.)

ÖTÖDIK JELENET.

Roberto egyedül. Majd Don Genaro jobbról jön.

Roberto. Nem akartam volna többé látni. De mégis . . . Még egyszer, . . . utoljára . . . Holnap azután el messzire és szabad leszek! . . . Azután nem kell többé félnem a lelkiismeretem kegyetlen gyöttrésétől

és elnyomhatom a szívem kétségbeesett zokogását, jajveszékelését! Oh ez a szív, mikor vonaglik fájdalomában! Megreped, megszakad; nem bírja tovább! . . . Becsületes ember nem tud szembeszállni vele; lemond, megadja magát. A gazember azonban hamar elbánik vele: elcsitítja, azután boldog! (Föl s alá jár-kel.) Holnap . . . egyedül . . . egyedül magammal! Akkor aztán több időm lesz, hogy megvizsgáljam magam. Hogy ki vagyok? Mi vagyok? Becsületes ember-e, a ki kötelességem áldozata lettem? Vagy hiu, oktalan, bolond, a ki ostorcsapásokkal gyötri, szaggatja testét, hogy aztán véres testtel odaállhasson a tükör elé és nevetséges büszkeséggel kikiált-hassa magáról, hogy: ime, nézzétek vértanu vagyok! . . . Vértanu! . . . Daróczruhában, kötélövvvel jártak egykoron a vértanuk . . . De vértanu elegáns szalon ruhában lakkezipőben, fényesre vasalt czilinderrel a fején, kaczagtató látvány! (A tükörben nézi magát.) Menj hatalmas mártir, öltö frakkot, fehér nyakkendőt mert jön a világ nézni vértanuságodat. (Szobája felé megy.)

Genaro. Ne menj Roberto!

Roberto. Ah . . . Ön az? . . . Jó napot! (Megáll; kalapját egy asztalra teszi). Azaz: jó estét! . . . Azt se tudom, nappal van-e vagy este! Kíván valamit tőlem?

Genaro. Kérdést akarnék intézni hozzád!

Roberto. Halljuk a kérdést.

Genaro (megindultan). Ugy-e, amit Nicolás nekem elmondott, az badarság, tréfa, bolondság? Ugy-e bár?

Roberto. Ha Nicolás mondta bizonyára az.

Genaro. Igen az; még pedig nagy-nagy bolondság. De ki tulajdonkép annak a bolondságnak a gazdája? Te vagy ő? Ki az a bolond? Te vagy ő?

Roberto. Ha megmondja, hogy miről van szó, akkor megmondom, ki a bolond. De előre is biztosíthatom, hogy mindaketten azok vagyunk; kiki a maga módján: én bolond gazda vagyok, Nicolás pedig bolond szolga.

Genaro. Elég a bevezetésekből . . . Beszéljünk komolyan: igaz, hogy holnap reggel elutazol Madridból? (Don Genaro megindultan, szinte kétségbeesetten, félve kérdi ezt.)

Roberto. Ah, vagy úgy! Hát már elmondták önnek.

Nos, igen, elutazom . . .

Genaro. És hány órákor térsz vissza?

Roberto. Hány órákor? Mit tudom, mikor üt az én óráim?

Genaro (mint előbb). Tehát nem jössz haza egész nap?

De fiam, a beszéd a képviselőházban? . . . Az egész világ úgy várja beszédedet, mint valami új kinyilatkoztatást. Új pártalakulások, új vezéreszmék . . .

Roberto. A beszédem elmondatlan marad: halva született!

Genaro. De Roberto . . . fiam . . .

Roberto. „Sebaj, egy halottal több!” mondta egykor egy híres hadvezér. Egy beszéddel kevesebb, mit bánja azt a világ! De ne féljen, don Genaro, azért nem lesz beszédekben hiány. Ebből a fajtából terem mindig elég.

Genaro. Roberto . . . nem tudjuk megérteni egymást! . . . Kerülöd az őszinteséget . . . Szólj, le akarsz mondani mindenről, . . . elakarsz hagyni mindent?

Roberto. Nem, mindent nem! Nem hagyom el, teszem, magamat s így hát nem hagyok el mindent. Megmaradok én . . . magamnak . . . Elmegyek a saját személyemnek társaságában s az önérzetem s az akaratom ereje kísérvék el utamon.

Genaro (megindultan). És örökre mégis el?

Roberto (némi megindultsággal), Ön mondta!

Genaro. Oh istenem, istenem! Dehát miért?

Roberto (egészen elhagyva a gunyos hangot). Mert nem akarok gázságot elkövetni s mert nem tudnék elviselni csalódást. Hallgasson meg: szeretem Eugeniát, végtelenül örületesen. A pokolra kárhozottak szerethetik így a menyországot. Eugenia is szeret vagy mert vonza az a dicsőség, melylyel most a világ eláraszt, vagy . . . mert igazán szeret. S ha itt maradok tovább a közelében látva óhajtvá, imádvá, ezt a leányt, . . . a vége az lenne, hogy egymáséi lennének, egybekelnének. Ez volna az a rettenetes gázság, az az árulás, s talán a csalódás is! Irtóztatóan csalódhatnám én is, Eugenia is!

Genaro. De Roberto . . . miért?

Roberto. Elszomorít ezzel a kérdéssel.

Genaro. Hát nem szabad-e Eugenia? Vagy nem vagy-e szabad te? Nem tiszta-e az a leány, mint az angyalok? S nem vagy-e te becsületes, mint bárki ezen a világon? Nem gazdag-e Eugenia? Nincs-e neked előkelő, fényes állásod? Mi választana el benneteket? Nem vonz-e benneteket egymáshoz szerelmetek? Így hát a házasságtok se gazság, se árulás nem volna, hanem boldogság, végtelen boldogság! És az embernek joga van boldognak lennie, ha becsületesen lehet azzá.

Roberto. De én nem lehetek becsületesen azzá!

Genaro. Miért?

Roberto. Ön ismeri az életemet, egész életemet s még kérdi? Vagy elvakította önt a szeretet, vagy pedig elvesztette erkölcsi érzékét!

Genaro. Te mindig jó, nagyon jó voltál. Valóságos szent! Vértanu!... Igen, vértanu!

Roberto. Vértanu!... Akkor hát engedje, hogy tovább játszam szerepemet, hadd lássuk, jól játszom-e végig? Mert gyakran a dráma pompásan halad egészen az utolsó felvonásig, az utolsó jelenetig, ott azután megbukik. Hadd fejezzem én be teljes dicsőséggel vértanúságom drámáját. Don Genaro, már az utolsó jelenetnél tartok. Ne vonja el erőmet az utolsó kitöréstől.

Genaro. Ez a gúny fáj nekem, nagyon fáj!

Roberto. Nem gúny ez.... Igazság!.... Nem, én sem vagyok tökéletes teremtménye az istennek! Teljesítem kötelességemet, ha nem szívesen is; lelkelem felháborodik, tiltakozik ellene, kétségbeesem, átkozom zsarnok lelkiismeretem tisztaságát, gyötrődöm kétségeimben és rekedté ordítva torkomat, mellemet verdesve kiáltom magamra: oktalan vagy, balga vagy! nevetséges vagy!

Genaro. Miért rágalmazod önön magadat? Szinte szenvedélyed már a magad gyötrése!

Roberto. Rágalmazom magam? Szenvedélyem?... Nem!... Ha szenvedélyemnek engednék, Eugeniához sietnék, karjaimba zárnám, oltár elé vinném s mikor már a feleségem, kiállanék a világ elé és vad örömmel kiálltanám: „Eugenia az enyém! Most már bemocskolhattok, arczulúthettek, leköphettek, sárba

ránthattok . . . Kettőnket együtt! Enyém a világ legnagyobb boldogsága, hadd legyen enyém a legnagyobb fájdalma is! Elnyertem, a mit elnyerhettem; fizessenek hát, a mivel fizethetek! Nem félek az utolsó leszámolástól!

Genaro. Lázass örület, a miket beszélsz! De inkább ez örültségeket mondd és cselekedd mintsem, hogy feláldozd magad!

Roberto. Nem, lehetetlen, nem szabad megtennem! Még ha tudnám, hogy Eugenia nem bánná meg soha, hogy az enyém lett . . . Ha tudnám, hogy soha se fog megvetni . . . De hátha nem szeret annyira, a hogy én szeretem őt? S hátha eljönne egy nap, melyen így fog hozzám szólni: „Roberto megcsaltál . . .“ Nem, nem akarom próbára tenni életem egyetlen ideálját!

Genaro. Van módja, hogy megmenekülhess kétségeidből!

Roberto. Mi az?

Genaro. Mondd meg neki az igazat. Beszéld el neki életed történetét! Valld meg neki önfeláldozásodat!

Roberto. (Irtózva e gondolatától s visszautasítva.) Ah, elég! Szép mód; jó mód! Hát nem látja be ön, hogy önfeláldozásom akkor megszűnne az lenni? Önfeláldozás, melyet világgá kürtölünk! Aljas hiúság, nyomorultság és önzés, mely jobban szereti a világ tapsait a lélek tisztaságánál.

Genaro. Roberto!

Roberto. Csinos, takaros egy eszme: „Ide nézzetek, most fogom kikürtölni lelkem nemességét, szivem nagyságát! Figyeljete! Hallgassátok! Ime, itt egy nemes lélek! Ezt és ezt cselekedtem! Ennyit és ennyit szenvedtem! És most hadd ragyogjon fényesen lelkem nagysága.“ Nem, nem! Ezt nem! Megutál-nám önmagam! Történjék bármi, nem bánom, ha meg kell történie! . . . Oh többet ér az egyenes, önzetlen akarat kegyetlen, zsarnoki hatalma, mint az élvezet, melyet a lélek gyengésége ad:

Genaro. De csak neki, egyedül Eugeniának valld meg lelked titkát!

Roberto. Ma neki, mert arra van ép szükségem, hogy ő tudja; holnap meg másnak, ha a körülmények úgy kívánják. Alkudjam meg a lelkiismeretemmel!

Adjám el a lelkemet, mert jó árt kínálnak érte! Ma Eugenia szerelmét kínálják érte, holnap mást, a mi lelkemnek vagy testemnek drága. Ne is egyszerre adjám el a lelkem, hanem feldarabolva, részletenkint!... Ah, hisz akkor jobb, ha egyszerre adom el az egészet!... Nem, don Genaro, keményfejú, nyakas ember vagyok.

Genaro. Nos, hát én is az vagyok. És nem tűrök el örültségeket! Nem fogok beleegyezni, hogy így egy csapással szétzúzd jövődet, boldogságodat s ennek a kedves, gyönyörű angyalnak a boldogságát, akinek a szíve tiszta, ártatlan, mint a kis gyermeké.

Roberto. S mit akar tenni?

Genaro. Meggyőzni téged.

Roberto. Nehéz munka lesz. Aligha sikerül!

Genaro. Akkor hát elmondom Eugeniának. Értsük meg egymást: elmondom neki, hogy mit szándékozol cselekedni. Egyebet nem... Ne félj, nem viszek vásárra olyan titkokat, melyek nem az enyéim.

Roberto. Ne mondjon ön semmit se Eugeniának.

Genaro. Akkor mondj le te is esztelen terveidről!

Roberto. Nem mondok le, nem mondhatok le!

Genaro. Akkor én se!

Roberto. Követelem!

Genaro. Én is ezt teszem . . .

Roberto. Ej, hát tegyen, a mit akar . . .

Genaro. Engedelmed nélkül akartam megtenni; most hogy megengedted . . . majd meglátod!

HATODIK JELENET.

Roberto és don Genaro. Donna Rosario és don Leandro a fenékszin ajtón jönnek, előttük Nicolás.

Nicolás (jelentve). Senor Nogales és neje: . . .

Genaro (elébük menve). Donna Rosario! . . . Don Leandro barátom! . . .

Rosario. És Mercedes?

Genaro. Jobban van, oh jobban! . . .

Leandro. No csakhogy!

Rosario (kezét nyújtva). Roberto . . . Oh mennyire örvendek! . . .

Roberto. Senora!

Leandro (szintén kezét nyujtva. Ah, senor de Pedrosa . . . oh mennyire örülök . . .

Roberto Senor de Nogales.

Genaro. Tán kívánnak bemenni (donna Mercedes lakosztálya felé utal). Odabenn van Eugenia és az atyja!

Rosario. Előbb egy kissé Robertoval szeretnék csevegni . . .

Leandro. Sok mindenről! Azután köszönteni fogjuk donna Mercedest!

Roberto. Rendelkezzenek velem!

Genaro. A mint önöknek tetszik! De ugy-e bár megengedik, hogy azalatt én . . .

Rosario. Oh, don Genaro, hogyan!

Genaro. Fontos beszélni valóm van Eugeniával.

Leandro. Ha fontos, akkor fontos! Hiába, fontos!

Genaro (Robertohoz). És te, mit mondasz?

Roberto. Semmit. Azt a mit az imént!

Genaro. Jó! . . . Én is azt! . . . Legyen! . . . (Félre.) Majd meglátod! . . . Meglátod! . . .

HETEDIK JELENET.

Donna Rosario, don Leandro és Roberto.

Rosario. Tehát holnap lesz módunk hallani és csodálni önt?

Leandro. Hallani önt és csodálni: egy fogalom!

Roberto. Oh, önök igen kedvesek. De azt hiszem, hogy kevés hallani való s még kevesebb csodálni való lesz.

Rosario. Kérem, ne szerénykedjék! . . . Önt mindig csodálni kell!

Leandro. Csodáлом is mindig! Ön a *mi* embereink közül való!

Rosario. Igen, a mi embereink közül, Roberto!

Roberto. Igen, úgy vélem, hogy jó barátaik közé tartozom!

Rosario. És mi? Hígyje el, Leandro nagyon, de nagyon csodáljuk önt . . . Rólam nincs is szó! . . . Azt hiszem, Leandro néha féltékeny önre, irigyli! (Nevet. Leandro is nevet.)

Roberto (szintén nevet, de a maga módján). Nincs miért, don Leandro, nincs miért!

Rosario. De Leandro . . . Leandro . . . Tudja-e, hogy Leandro mindig fönn ül a szenatus karzatán? Ugy-e mindig ott vagy?

Leandro. Mindig! A közügyek, mivel oly nagy érdekeket képviselnek s a szenatus, mivel ott olyan komoly méltósággal tárgyalják a közügyeket, folytonosan lekötik a figyelmemet. De holnap, Roberto barátom, önért, egyedül csak önért, lemondok a szenaturáról s a képviselőház karzatának leszek a vendége.

Roberto. Köszönöm, senor don Leandro!

Rosario. Ne feledje el, Roberto, hivei vagyunk! S ha majd ön hatalomra kerül, jó volna, ha Leandro nem a karzatról csodálhatna önt, hanem akár a szenatusnak, akár a képviselőháznak a padjairól.

Leandro. Az istenért, Rosario! Hisz így szinte ígéretét veszed, hogy szenátorrá vagy képviselővé tesz. Nem, az én barátságom ment minden érdektől. Ha szüksége lesz rám, mindig készen talál. A házamban? . . . Nos, igen, a házamban! . . . A karzaton? Nos, igen, a karzaton! Valamelyik törvényhozó tanács padjain! Nos, igen, ott is, ott is! Ott is! A képviselőházban! A szenatusban! A hol kívánja!

Roberto. Ne aggódjék, don Leandro! Higyje el, ha hatalomra kerülök, akár akarni fogja, akár nem, kényszeríteni fogom, hogy betöltsön egy helyet . . . ha ugyan lesz üres hely!

Leandro. Oh, az istenért . . . Nem érdemlem meg . . .

Rosario. De igen, megérdemled! Már régóta is megérdemletted volna! . . . Bocsásson meg, Roberto, hogy ilyen nyiltan beszélek, de ez csak . . .

Roberto. Hitvestársi őszinteség!

Leandro. Oh, kérem, ne beszéljünk rólam! Beszéljünk az ön holnapi beszédéről. Ugyan semmit sem mondott róla nekem, de én valami nagy dolgot sejtek! Valami mélységest, valami fenségest! Valamiremeket! A politika épülete rozoga; erős oszlopokra van szüksége. Meg kell támasztani ezt az ódon alkotmányt! (Félre). Jaj, nem ostobaságot mondtam: megtámasztani! (Fenn, újra patétikusan folytatja). S ön a mi legerősebb oszlopunk!

Rosario. Igen, az ! Tudom, én is tudom, nagy nap lesz a holnap!

Roberto. Valóban bántanak ezzel a sok dicsérettel!

Leandro. Nem, nem dicséret, nem hízélgés! Én nem hízelgek soha, senkinek, semmiért! Ön ismeri hogy jellemem független, szinte nyers!

Rosario. Igen, Leandro ilyen, higgye el Roberto barátom!

Leandro. Nem, nem hízelgek én senkinek! Hiszen ha hízelkedni akarnék! Beszelnék az ön nemes jelleméről, az ön páratlan képzettségéről, az ön mély-séges gondolkodásáról, az ön csodás szónóki tehetségéről, az ön bámulatos tudásáról, az ön hihetetlen éleslátásáról, az ön remek szívéről, az ön mesés bátorságáról és elszántságáról. (Roberto e hízelgő dicszengemény alatt folyton türelmetlen, látszik, hogy kellemetlenül hat rá) . . . az ön lelkének egyéb szépségeiről és az ön . . .

Roberto. A szép arczomról és szép termetemről. Mert már csak ez hiányzik a sorozatból.

Rosario. Ezt majd én dicsérem. (Nevet. Mind nevetnek).

Leandro. De nem dicsérés végett mondtam, nem szoktam hízelkedni! Oh dehogy!

Rosario. Higgye el, ha ön nincs jelen, külföld dolgokat beszélünk önről.

Leandro. Tegnap is, ugy-e Rosario, don Perfectonak miket mondtunk!

Roberto. Azt elhiszem! . . . No jó! Tehát egyelőre csak vessük bizodalnunkat a jövőbe, én hatalomra jutok, ön pedig szenátor lesz!

Leandro. Oh, ki beszél erről? (kezét nyújtja). Hívei közé tartozom.

Rosario. Igen, Leandro a hívei közé tartozik, mondhatom.

Roberto. Csak az én szerencsém, donna Rosario, ha híveim közé tartozik, mert kevesen vannak a híveim . . . (kellemetlenül érzi magát, szinte kétségbeesetten). Nem bírom ki tovább!

NYOLCZADIK JELENET.

Roberto, donna Rosario és don Leandro. Fernanda bizonyos hevességgel lép be; igen elegáns. De csak annyi hevességet és erélyességet tanusítson, a mennyi illik neméhez és ahhoz a társadalmi osztályhoz melynek ő is tagja.

Fernanda (a szolgálhoz, a ki bejelenteni akarja.) Ne jelentsen be, csak menjen, tudom az utat! . . . Oh kedves, édes Rosario! Oh milyen pompás, hogy itt találom!

Rosario. Édes Fernanda!

Fernanda. Milyen nagyszerű! . . . Tudom, hallottam már, előléptették a fiút. A miniszter igen kedves ember, oh kedves és szives . . . Don Leandro!

Leandro. Senora!

Fernanda. Ön Bécsbe megy? Ezt beszélik! . . . Igen, persze diplomata! A családja virul! Az egész világ támogatja és pártolja! . . . Engem senkise pártol. Ha Roberto se fog pártolni, ha majd hatalomra jut, akkor végem van! (Kezet nyújt neki). Önben is csalódni fogok?

Roberto. Oh senora Fernanda, a világ merő csalódás!

Fernanda. Nem mindig! Ön a hivek közül való, én is. Már van jegyem a holnap iülésre! Nem értek a politikához, de lelkesedem szép beszédeiért! Es ön . . . Nem akarom sérteni a szerénységét! De meg vagyok győződve, hogy holnap i beszéde nem fog nekem annyira tetszeni, mint az, melyet három hónap előtt tartott egy szegény ördög védelmére. Sohsem fogom elfelejteni. Ugy megrikatott! De ön is majd-nem sirt! Istenem Rosario, milyen ember! De ugy-e megfeledezett rólam? Nem ajánlott a miniszternek! Tudtam! Pedig ha ön érvényesitené az érdekenben a befolyását, már elintézték volna az én szegény folyamodásomat. Mit törődik az állam száztiz-száz-huszezer duroval? Azzal se szegényebb, se gazdagabb! Engem pedig boldoggá tenne!

Roberto. Nyugodjék meg . . .

Fernanda. Ne tréfáljon, az istenért! Csakugyan ajánlott?

Roberto Igen, csakugyan!

Fernanda. De azt megmondom előre, ha a kormány nem adja meg, öntől követelem; igen öntől,

Roberto. De kérem, hogy jutok én? . . .

Fernanda. Ne játsza, kérem, a kis ártatlant. Az egész világ beszéli, hogy holnaptól kezdve ön lesz az úr Spanyolországban.

Roberto. Valóban nem tudom, mit mondjak erre.

Fernanda. Ne mondjon semmit. Süsse le szerényen a szemeit és én majd folytatom: ön lesz a legelső ember az országban, ön lesz a diadalmas hős . . .

Leandro. Ön a haza reménye!

Fernanda. És mindnyájunk reménye!

Roberto. Már lesütöttem szemeimet a földre, de azért nem tudom mit feleljek erre? . . . Inkább futásban keresek menedéket és akkor nem lesz se beszéd, se hatalom, se remény, nem lesz semmi, . . . semmi . . . (Elmélyed).

Fernanda. Ez is hiúság! . . . Pedig higgye el nem mindenki dicséri önt így és nem mindenki olyan jó barátja, mint mi! Ha valaki olyan nagyra törekszik mint ön, akadnak ellenségei is.

Roberto. Én semmire sem törekszem, senora.

Fernanda. Ugyan ne beszéljen ilyen bolondokat. Az egész világ törekszik. Mindannyian törekszünk, kiki másra. S ha már semmire se birunk törekedni, levegő után törekszünk! Az emberiség azzal tölti életét, hogy törekszik . . . Ah! . . . ah! . . . ah! törekvés nélkül elpusztulnánk . . .

Roberto. Ha ön törekvésnek mondja azt is, hogy lélegzeni akarunk, akkor igaza van . . .

Fernanda. S ha a sziv vágyait is annak mondom, akkor is . . . De ábránduljon ki, önnek sok ellensége is van, rettenetes, félelmetes ellenségek. Ezek megtagadják öntől a hatalmat, megtagadják a nőt, a kit imád, megtagadják a tapsokat, a hirt . . . Gyűlölettel és rágalommal lesnek önre! Vigyázzon, Roberto, óvakodjék! . . .

Rosario. Miért mondod mindezt?

Fernanda. Hát nem olvasták az esti lapot?

Roberto. Melyiket?

Fernanda. Az „Ostort“. Hisz ismerik! Mindig csak

botrányokat hajhász, neki ront mindenkinek! Eszeveszett egy ujság!

Roberto. S mit irt?

Fernanda. Irtóztató dolgokat! . . . én nem olvastam! De don Marcos fel van háborodva . . . Különben itt jön, majd ő elmondja.

KILENCZEDIK JELENET.

Robetro, don Leandro, donna Rosario, Fernanda és don Marcos. Szolga.

Szolga (jelenti.) Senor de Oropesa!

Marcos. Hölgyeim! . . . Urak! . . . Pedrosa barátom! (Mindkét kezét megrázza.)

Roberto. Mindig készséges híve!

Marcos. Én is az öné feltétlenül, mindenben, az élet minden körülményei közt. Jó sorsban, balsorsban egyaránt. Testestől-lelkestől őszinte barátja vagyok!

Roberto. Köszönöm, nagyon köszönöm! Valóban nem tudom, mint háláljam meg!

Marcos. Hallgasson, barátom, hallgasson! Mikor este-felé azt az utálatos, gyalázatos lapocskát olvastam, jó ideig haboztam. Első indulatom arra ösztönzött, hogy keressem fel annak az aljas cikknek aljas szerzőjét és arczához verjem azt a lapot! De nem tettem meg! Erőszakkal bár, de türtőztettem magamat. Ha meg kell fenyeíteni a szemtelen embereket, majd ellátja azt helyettem az, a kit illet. Így gondolkodtam! Roberto nem szorul az én segítségemre! De ha mégis rászorul . . . Nem, nem mondok többet. Csak azt, hogy én mindig az maradok, a ki vagyok s hogy ki vagyok, tudja a világ! (Ismét kezét nyújt Robértónak.)

Fernanda. Igen, don Marcos ilyen ember! Kegyetlen egy legény! (Ezeket donna Rosariohoz mondta)

Rosario. Bizony lányom, kegyetlen ember!

Marcos. Minden körülmények közt számíthat rám. Állok a szavamnak!

Rosario. Igen, don Marcos mindig áll a szavának!

Roberto. De hát mit ír az a lap?

Marcos. Semmit. Lényegében semmit. Csűr-csavar, hímez-hámoz, kétségeket fejez ki és kérdőre von. De

alapjában tekintve a dolgokat, semmit sem mond. De a czikk hangja, iránya, *czélja* az, a mi olyan arczátlan és vakmerő! Különben olvassa el: magammal hoztam.

Roberto. Lássuk hát, mit ír? (Jobboldalra tekintve. Félre.) Ah, ő jön! (Fenn.) De nyugodtan kell elolvasnom, hogy megfontolhassam, mire szánjam el magamat. Engedelmmükkel szobámban fogom elolvasni. (Félre.) Eugenia! . . . Eugenia! Tudni fog hát mindent! (Baloldalra megy.)

Leandro. Ne is törődjék vele! Az ilyen arczátlanságra csak megvetéssel lehet felelni!

Marcos. Vagy megfenyítéssel!

Fernanda. Nem; jól mondta don Leandro csak megvetéssel!

Roberto (megáll az ajtóban az ujsággal a kezében.) Ah! Milyen nagy vigasztalás a megvetés! (Közelebb jöve.) Gyakran gondoltam erre: a mint a kis gyereket, mikor a világba lép, megkeresztelik, a mint a szentelt víz megtisztít a bűnöktől, kell, hogy legyen valami, a mi megtisztítson a nagy világ arczátlanságaitól s rágalmaitól, melylyel megdobálják a becsületes embert. Valami csodás szentelt víz, melyben megfürdetjük lelkünket, valami új keresztség, mely megváltja szívünket s meggátolja, hogy a nyomorultak, az ostobák, a gazok szívünk-lelkünk közelebe férközhessenek s aljasságukkal illessék. Ez a szentelt víz, ez az új keresztség a megvetés, melylyel lelkünkben lesujtjuk azokat, a kik megérdemlik! Bocsássanak meg, de azt hittem, hogy holnapi beszédemet próbálom. (Baloldalt el.)

TIZEDIK JELENET.

Fernanda, donna Rosario, don Leandro, don Marcos, majd Eugenia.

Fernanda (donna Rosariohoz.) Oh, micsoda nagy szónoki tehetség!

Rosario. Nagy, nagy, igen nagy tehetség! (Sugva.) De kissé önző!

Fernanda. S a szíve hideg!

Rosario. No ezt mi nem tudjuk. Eugenia meg fogja tudni.

Fernanda. Igaz! Persze! (Halkan beszélgetnek, közbe nevetgélnek.)

Leandro. Nagyérdemű, kiváló ember! De tán még kevés a tapasztalata!

Marcos. Azért vannak barátai, hogy pótolják, a mi tapasztalása hiányzik!

Leandro. Miféle barátai?

Marcos. Valamennyien! . . . Például mi! (Fel s alá járkálva tovább beszélnek.)

Fernanda. Én azt hiszem, hogy még nem olyan bizonyos, hogy Eugenia a felesége lesz. Van egy vetélytársa, még pedig számottevő!

Rosario. Igen, a gróf, Eugenia unokabátyja vagy más eféle rokona. Egyszer már azt is beszélték, hogy a gróf nemsokára feleségül veszi. De aztán elhallgattak e hírek. Nem tudom miért. És Mauricio gróf csinos fiu!

Eugenia (hirtelen belép s körültekint.) Nincs itt!

Rosario. Eugenia! . . . Édes Eugenita! . . .

Fernanda. Édesem! (Mindketten felállnak és szívesen üdvözlnek.)

Eugenia. Köszönöm, Rosario! . . . Köszönöm Fernanda! (Halkan beszélgetnek.)

Leandro. Ön bízik az európai egyensúlyban? Én nem bízom benne!

Marcos. Én sem! Mondjanak bármit, engem nem győznek meg.

Leandro. Minden egyensúly hirtelen, esetleg véletlenül, vagy erőszakosan felbillen. S gondolja ön, hogy fenyeget ilyen közvetlen felbillenés? Én nem vélném!

Marcos. Gondolom is, don Leandro, meg nem is! Manapság azonban a gazdasági elem legyőzi a politikai elemet. Magam, például csak gazdasági elemekkel foglalkozom.

Leandro. No igen . . . igen . . .

Marcos. Ne kételkedjék: úgy van! (Halkan folytatják.)

Fernanda (sugva Eugeniának, ki megindultan, könnyezve néz köröskörül.) Ne keresd . . . Ne keresd, nincs itt!

Eugenia (zavartan.) Nem, nem keresek semmit! . . .
Odabenn olyan meleg volt. Donna Mercedes szobájában olyan fojtott volt a levegő! . . . Ide jöttem kissé fellélegzeni!

Rosario. Valami bánt, ugy-e, édeském? Ni, hiszen sirsz is.

Eugenia (hirtelen letörölve könnyeit.) Oh dehogy! . . .
Mondtam már: csak a hőség odabenn . . . A hőségtől a szemeim égni kezdtek és . . .

Fernanda. Hiszen mindig ég és világít a te szemed, édesem: két fényes, vakító csillag. . . .

Eugenia. Ugyan, Fernanda! (Zavartan, szórakozottan beszél; folyton nagy nyugtalanságot tanusít.)

Rosario. Roberto itt van, odabenn a szobájában!

Eugenia. Ah!

Fernanda. No, mi az, mi az? . . .

Eugenia. Semmi! Semmi! Hogy Roberto ott van . . .
odabenn . . . Még ma nem is láttam! . . .

Fernanda. Igen, bement egy újságot elolvasni. Azt hiszem, soká marad benn!

Eugenia (ijedten.) Miért? Valami történt? Miféle újság az?

Fernanda. Zúglap! De irtóztató dolgokat ír Roberto-ról: hogy kicsoda Roberto most és kicsoda volt, hogy milyen volt a családja, hol volt, mit tett azelőtt! . . .

Eugenia. A nyomorultak! Mintha nem ismerné Robertót az egész világ!

Leandro. Édes Eugenia! . . .

Marcos. Eugenita! (Mindketten köszöntve közelednek hozzá.) A cikkről beszélnek? . . . Ugy mondják, hogy első cikk egy nagy sorozatból, melyet nap nap után akarnak közölni.

Eugenia. Ugy-e senor, milyen aljasság! . . . És most Roberto . . . Szent isten! . . . Istenem!

Marcos. Elhoztam neki azt a lapot, mely a cikket hozta.

Eugenia. Rosszul tette, rosszul tette! Kellemetlenséget okozott neki s most Roberto . . . a jó isten tudja . . . Roberto nem igen tűr el ilyesmit s ha meg-haragszik a cikk írójára . . . Ön lesz a hibás . . .

Marcos. Talán azt kívánná ön, hogy ez a nyomorult ember büntetlen maradjon?

Eugenia. Ki?

Marcos. A czikk szerzője.

Eugenia. Önnek kellett volna szép csendben, titkon felkeresnie ezt az embert, úgy, hogy Roberto ne is tudjon meg semmit és vagy kényszerítette volna, hogy vonjon vissza mindent a mit írt, vagy pedig, ha ezt nem akarná megtenni, önnek kellett volna megfenyítenie . . . Ha én lettem volna az ön helyében . . . ha én lennék Roberto jó barátja . . . ha erős és bátor volnék, mint ön . . . én megtenném. S akkor isten irgalmazzon annak a nyomorult embernek! (Mindannyian nevetnek.)

Marcos. Kegyetlen egy leányteremtés, magácska Eugenia.

Leandro. Ez a leány valóságos hős!

Fernanda. Ne félj, lelkecském! Robertonak van sok jó barátja! Egész gárda áll majd síkra, hogy megvédje Robertód becsületét.

Marcos. Tán még amazon-gárda is akad! Persze önt tennék meg magát kapitánynak! (Eugeniához.)

Eugenia (elmosolyodva.) Miért ne? (Komolyan.) Könnyen lehet az bátor, kinek ereje van! Mit tehetnek a bátorral, aki leszámolt magával és leszámolt az étellel? Halállal sujtják, ennél többet nem tehetnek vele. Erre pedig elkészült! (Magában.) Meghalni Robertoért . . . S ha ő ezt megtudná és sírna értem . . . oh . . .

Leandro. Micsoda leány!

Marcos. Páratlan teremtés! Ez az elszántság, ez a gyors elhatározás! . . .

Rosario. Mire gondolsz? . . . Ugy magadba mélyedtél!

Eugenia. Nem, semmire . . . Csak kábult a fejem . . . S úgy káprázik szemeim előtt a világ . . .

Fernanda (halkan Rosariohoz). Robertot várja!

Rosario. Akkor magadra hagyunk, pihend ki magad. Bemegyünk addig donna Mercedeshez.

Fernanda. (Leandrohoz és Marcoshoz). Jönnek önök is?

Leandro. Hogyne, senora, szívesen.

Fernanda. A viszontlátásra, édesem . . . Ne gyötörd egyre magad!

Rosario. Pá, szivem, a viszontlátásra. Ne légy olyan szomorú!

Eugenia. Ej, dehogy! Nincs semmi bajom! (A két hölgy el).

Leandro. És én azt mondom önnek is, a mit már Robertsonnak mondtam: addig, a míg Spanyolország nem lesz elsőrangú nemzet, nem lehet az európai egyensúlyban döntő befolyása . . .

Marcos. De legelőbb is a gazdasági problémát kell megoldani. En is megmondtam ezt Robertsonnak nem egyezzer. A míg pénzügyeinket nem rendezzük, gazdaságunk se lehet rendezett.

Leandro. Természetes!

Marcos. Akkor megegyeztünk! (el).

TIZENEGYEDIK JELENET.

Eugenia és Roberto.

Eugenia. Azt hiszem, jön! Nem, . . . ha szive van ennek az embernek úgy enged a kérésemnek . . . (Leül a szofára és hátratámaszkodik). S akkor boldog leszek, de őt is boldoggá teszem. (Hátrapillantgat, nem jön-e még Roberto).

Roberto. Eugenia . . . Eugeniám! . . . Milyen erős vagyok, mikor távol van tőlem . . . S milyen gyöngé, gyáva vagyok, ha közelenben van. S a gyávák futni, menekülni szoktak. (A tenékszinig megy, kalapját fogja, de közben többször megáll s nézi Eugeniát.)

Eugenia. Nem jön ide hozzám!

Roberto. Ki tudja! Tán nem is látom többé soha! . . . Ej, nevetséges vagyok! Gyermekek vagyok! Eh! . . . Isten veled életem élete! (Könnöztetni készül).

Eugenia. Roberto!

Roberto. Ah! . . . Ön itt van! . . . Olyan szórakozott vagyok! . . . Bocsásson meg! . . . Gyűlésre . . . Fontos ügyek . . . Sürgősen . . .

Eugenia. Olyan sürgős, hogy öt perczet se szentelhet nekem?

Roberto. Öt perczet? . . . Egész életemet! . . . Ha száz életem volna, mind önnek szentelném! . . .

Eugenia (némileg tréfásan). Egygyel is beérem! . . . Nem: öt perczczel is.

Roberto. Lássa milyen prózai az élet! Én a ki egész valómat, odaadnám önért, egész életemet szivem első dobbanásától utolsó lehelletemig. (Megállva, hirtelen megváltoztatván a rajongó hangot) most nem adhatok önnek öt perczet sem, mivel öreg urak, csunya és ellenszenves vén emberek várnak rám. S miattuk elhagyom önt! Ugy-e rossz, ugy-e hálátlan, ugy-e ostoba vagyok? . . . Isten önnel, Eugenia!

Eugenia. Csak egy perczet! Hogy befejezhessem a sorozatot: rossz, hálátlan (gyöngédén) s mindenekfelett (komoran) kegyetlen.

Roberto. Nem, ez nem! (Hirtelen leteszi kalapját és Eugeniához lép).

Eugenia. De igen, az! Mert egyedül hagy!

Roberto. Nem marad egyedül! Van családja, vannak barátai, imádói . . . igen imádói is! . . .

Eugenia. Nem tud egyet se!

Roberto. No no! Hogy ne is menjünk messzire: a gróf, unokabátyja: Mauricio gróf. Csak ezt emlitem . . . ámbár tudnék másokat is megnevezni. (Észrevéve, hogy helytelenül teszi, hogy e dolgot említi). De nem szeretek e dolgokról beszélni!

Eugenia (nevet). Mauricio! Micsoda ötlet! S még azt mondják, hogy ön igen okos és mélységes belátása van!

Roberto. Ugy-e nincs?

Eugenia. Nincs: ha azért mondja ezeket, hogy gyötörjön!

Roberto. Bocsásson meg, Eugenia. Nincs jogom magyarázatokat követelni öntől . . . nem is követelek . . . De még csak nem is kérek . . . Nem is akarok kérni . . . Ne törődjék vélem! . . . Nem érdemlem meg!

Eugenia. Ön nem kér magyarázatokat, én meg nem adok. Nincs is szó most a grófról, hanem önről!

Roberto. Rólam?

Eugenia. Igen, senior! Én nem értek se a diplomácia-hoz, se az álszenteskedéshez, se a tettetéshez! Megmondom, a mit érzek és azt érzek . . . a mit érzek! Ha a lelkem boldogsággal telik meg, kisugárzik a szememből. Ha elárasztja szivemet a bánat, könny-cseppekben csordul ki a pilláimon! Szavaimban nincs leplezett kétszínűség, nem tudok tettetni barátságot, ha nem érzek és nem mutatok szeretetet, ha a

következő pillanatban bosszúságot, kínt akarok okozni!
S ha egyszer azt mondom, hogy: „akarom!” bármily
gyenge vagyok is, nincs akkor emberi erő, mely
eltérítsen elhatározásomtól!

Roberto. Eugenia! . . . Tudom mind ezt . . . de nem
tudom önt megérteni.

Eugenia. Ismét nem mond igazat! . . . Ön sajátos
egy ember! Egy nap szeretetet, rokonszenvet, von-
zalmat, ragaszkodást tanusít: olyan mintha szive-
lke csupa *méz* volna! Másnap azonban, nem tudni,
hogyan, nem tudni miért, szomorú, bosszús, közönyös,
sőt szinte udvariatlan! S miért? . . . Mi okból? . . .
Pedig *senki sem* tett önnek *semmi* rosszat! . . .
Igen, ön gyermek, a kit mindenki elkényeztet, azért
olyan szeszélyes! . . . Nos, mondja, miért változik
olyan gyakran, s olyan hirtelen a hangulata?

Roberto. Nem tudom! . . . Már csak ilyen vagyok! . . .
Hát ma? Milyennek lát ma?

Eugenia. A lehető legrosszabbnak!

Roberto. Miért?

Eugenia. Miért? . . . Mert . . . Megmondjam? (Szorongva-
aggódva.) Megmondom: mert elmegy!

Roberto. Halaszthatlan teendők . . .

Eugenia. Micsoda teendők? Csak kifogás! . . . Ürügy! . . .
Igen, tudok mindent . . . mindent! . . . Don Genaro
elmondta! . . . Hogy ön el akar menni örökre . . .
Örökre! . . . (Elfordul, hogy elrejtse könnyeit.)
Örökre! . . . Milyen szomorú, milyen kétségbeejtő szó!

Roberto (nem tudva magán uralkodni). És ha azt
mondanák: „szeretem Eugeniát örökre!” . . . akkor
is szomorú, akkor is kétségbeejtő volna ez a szó? . . .
Feleljen őszintén!

Eugenia. Ah! (Tréfásságot tettet.) Ugyan ki mondaná
ezt! Nem minden ruha illik minden gyerekre! Nem
minden szó való mindenki ajkára!

Roberto. S ha én mondanám azokat a szavakat?

Eugenia. Olyan sürgős, halaszthatatlan teendők szólítják.
S én még tartóztatom . . .

Roberto (komolyan). Eugenia . . . nem szeretem a kaczer-
kodást, bármilyen bájos is . . . Feleljen: tudni akarom
az *igazat*!

Eugenia. Miért akarja tudni? . . . Hogy azután elmenjen?

Roberto. Hogy tudjam! . . . Feleljen: hogyan csengenek fülébe e szavak: Szeretem Eugeniát . . . s szeretni fogom örökre . . . örökre! . . . Feleljen, Eugenia!

Eugenia. Gyakrabban kellene hallanom, hogy magam is tudhassam határozottan. Mert néha csalódik az ember! S rosszul is hallok, ezért sokszor kell elmondania. És hogy sokszor elmondhassa, ne menjen el! Roberto! . . . Sokat sirnék!

Roberto. Milyen boldogság! . . . S milyen kétségbeesés! A mit minden áron szerettem volna kikerülni! . . . Gyenge vagyok!

Eugenia. Roberto! . . . Nem értem önt!

Roberto. Eugenia, szeretem önt egész lelkemmel! Lehet a lelkem nagy, lehet törpe, lehet közönséges, lehet fenkölt, de bármilyen is, az öné egészen! Az agyam sokat dolgozik: van sok gondolatom; de minden gondolatom olyan, mint az útvesztő utai: egy gondolatban végződnek s ez a gondolat: ön, Eugenia! Minden taps, melylyel itt-ott, sőt tán mindenütt üdvözlönek: e gondolatot juttatja eszembe újra meg újra: „hallotta-e Eugenia s jobban szeret-e, mert a világ tapssal tüntet ki!“ És valahányszor bírálnak vagy támadnak, reszketek a mikor elgondolom: „hátha Eugenia kevésbbé fog szeretni, mert rosszat mondanak rólam! Ugy-e gyerekes vagyok! Igen, gyermekek vagyunk bölcsőnktől-bölcsőnkig. Mert hisz a koporsó is csak bölcső: a fehérhajúak bölcsője!

Eugenia. Folytassa, Roberto, folytassa!

Roberto. Nem, nem lenne szabad ilyesmiket beszélnem! Rosszaság, aljasság, kegyetlenség tőlem! S ezért kell elszakadnom öntől örökre!

Eugenia. Ah Istenem . . . mindig csak ez a vége!

Roberto. Kell! . . . Kell! . . .

Eugenia. Hiszen, hogyha szívből igazán szeretni rosszaság, kegyetlenség, akkor én is rossz vagyok, kegyetlen vagyok!

Roberto. Nem, ön nem!

Eugenia. Ön sem! Hát nem jó, nem becsületes-e ön?

Roberto. Az vagyok! . . . Csak úgy mint ön!

Eugenia (sírva könnyei közt). Ugy hát nincs semmi baj! Akkor nem kell mennie! . . .

Roberto. Nem akar megérteni, Eugenia!

Eugenia. Nem is könnyű!

Roberto (nem tudja, mit beszél, irtóztató küzdelmet víva önmagával). Eugenia, ha önt feleségemmé tenném, a legboldogabb s a legkétségbeesettebb teremtség volnék ezen a világon! Igen, mert a legnagyobb boldogságért is meg kell fizetnem a legnagyobb fájdalommal! Ugy-e bár ezt sem érti?

Eugenia. Ezt sem!

Roberto. Én pedig nem tudom megmagyarázni! Szabad vagyok és nem vagyok szabad! Isten és emberek előtt, isteni és emberi törvények szerint a magamévá tehetném önt s mégis! . . . Rút, irtóztató árulás volna! . . . S ön egykor szemembe mondhatná: „Roberto, nyomorultul megcsaltál!“ S ha ön ezt mondaná nekem, e világ legközöségeesebb, legnyomorultabb teremtésének önt kellene tartanom! Pedig még akkor is hálásan, boldogan szoritanám a karjaimba!

Eugenia. Oh, istenem, miket beszél ön! . . . Istenem! . . . De nem akarok s nem merek titkaiba hatolni! Elég tudnom, hogy a lelke nemes és tiszta! Mert ugy-e az?

Roberto. Az, Eugenia, a milyen tiszta ember lelke csak lehet!

Eugenia. És . . . szeret is engem! . . . Nem én mondom; csak ismétlem azt, a mit ön mondott!

Roberto. Szeretem, nagyon, végtelenül . . . S mégis, Eugenia, utoljára látjuk most egymást!

Eugenia. Utoljára! . . . Hát nem tudtam semmit se elérni?

Roberto. De igen: azt, hogy meggyötört engem s meggyötörte önmagát!

Eugenia. Igen, mit is érhetnék el én? . . . Hisz olyan kevés vagyok önnek! . . . Igen, igaza van! Csak azért, mivel én egy kissé vagy nagyon roszaskodni fogok, mert, egy kissé vagy nagyon sirni fogok, az olyan nagy férfiú, mint ön, nem változtathatja meg a szándékát! Sokat kívántam volna . . . vakmerő követelés! . . . De mikor don Genaro elbeszélte nekem azokat a dolgokat, mikor azt mondta, hogy elbeszéli másoknak is, úgy gondoltam mielőtt mások megkérnék önt, . . . megkérem én! . . . De látja, hasztalan volt!

Roberto. Oh Eugenia, ön nem tudja megérteni, mi történik itt benn! (a szívére mutat).

Eugenia. Nem! Azt senki se tudja megérteni! Én se!
 En nem értem meg önt, se ön nem ért meg engem
 . . . (Eltakarja arczát).

Roberto . . . **Eugenia.** (Szenvedélyesen feléje megy).

TIZENKETTEDIK JELENET.

*Eugenia, Roberto, Mauricio gróf abban a pillanatban
 lép be, mikor a szolgálja jelenti.*

Nicolás. A gróf ur!

Eugenia. Ah! . . . (Eltávolodik Robertotól).

Roberto. Jókor jön! (Félre).

Mauricio (félre). Milyen jó alkalom! . . . (Fenn).

Eugenita! . . . Senor de Pedrosa! . . .

Roberto. Senor!

Eugenia. A viszontlátásra, Mauricio!

Mauricio. Azért megy, mert én jöttem?

Eugenia. Már menni akartam, mikor ön belépett. Rosz
 hirt kell közölnöm odabenn! . . . Isten önnel Mau-
 ricio . . . don Roberto . . . (Jobbra el).

TIZENHARMADIK JELENET.

Roberto és Mauricio.

Mauricio. Valami rossz hír érkezett a házhoz? Azért
 kértem, mert épp most mondta Eugenia s mert úgy
 láttam, Eugenia sirt.

Roberto. Nem tudom; nem hallottam semmit. De ha
 ön donna Mercedes és don Genaro látogatására jött,
 miattam, kérem, ne tartóztassa magát . . .

Mauricio. Nem, nem nekik szól a látogatásom . . .
 Önnek! . . .

Roberto. Köszönöm . . . Foglaljon helyet.

Mauricio. Köszönöm! . . . Mivel még nem miniszter,
 megkínál helylyel! . . . Ha majd . . .

Roberto. Talán akkor is . . .

Mauricio. Előre is köszönöm! (Szünet).

Roberto. Valami beszélni valója van . . .

Mauricio. Azt hittem, hogy önnek van . . .

Roberto. Nekem? . . . Nincs . . .

Mauricio. Nem kapta meg a leveletem? . . . Pedig
 fontos, sürgős levél volt!

Roberto. Nem, señor. Ma reggel igen korán mentem el hazulról s csak egy fél óra előtt tértem haza. Hány órákor küldte?

Mauricio. Kilenczkor s tizenkét óra hosszat vártam a feleletre . . . Egész nap! . . . Láthatja tehát, hogy türelmes ember vagyok!

Roberto. Bocsásson meg. Talán e levelek közt van, melyeket épp az imént adtak át nekem. (Az asztalról egy csomó levelet vesz kézbe).

Mauricio. Lehet!

Roberto. Talán ez az? (Felmutatva egy levelet).

Mauricio (megnézi). Ez? . . . Nem, nem ez!

Roberto. Felismerné?

Mauricio. Hogyne!

Roberto. Ez talán?

Mauricio. Ez!

Roberto. Kivánja, hogy elolvassam, vagy inkább szóval akarná közölni a tartalmát?

Mauricio. Olvassa el. Megkimélem magamat attól, hogy ismételjem. Ha nem restelli . . . (Mindenben, a mit gróf mond, az udvarias, finom hang mellett kiérzik némi merészség és impertinencia).

Roberto. Oh dehogy! . . . Engedelmeivel! (Mauricio elfordul, Roberto olvassa a levelet.)

Mauricio. Elolvasta?

Roberto. Igen, señor.

Mauricio. S mit szól hozzá?

Roberto. Hogy a levele nagyon meglepett.

Mauricio. Engem nem! . . . No persze: hisz magam irtam! (Nevet, Roberto is vele nevet).

Roberto. De minthogy én nem irtam . . .

Mauricio. No, természetes . . . De szóval: mit felel rá?

Roberto. Emlékezik rá, hogy mit irt?

Mauricio. Magától értetődik!

Roberto. Azért kérdem, mert nekem úgy tetszik, mintha lázban . . . hallucinációban, . . . szinte azt merném mondani, . . . zavart . . . zavart elmével írta volna ezt a levelet!

Mauricio. Oh! . . . Csak merje! Merheti! . . . Ön olyan ember, aki mindent mer!

Roberto. De ezt a levelet mégsem mertem volna megírni!

Mauricio. Miért?

Roberto. Mert önnek nem volt joga rá. S mivel nem volt joga, vakmerőség... talán... talán..., ne tulajdonképeni értelmében vegye ezt a szót,.... talán szemtelenség is volt, hogy megírta...

Mauricio. Ugy?... Nos, én nem gondoltam, hogy szemtelenség! De igaza van önnek: ingerült, izgott lelkiállapotban írtam. Azután, hogy láttam önt, amint színházból jövet karját nyújtotta Eugeniának.

Roberto. Ez igaz!... Nos, és?...

Mauricio. S ön úgy tekintett rá...

Roberto. A hogy az egész világ: a legnagyobb tisztelettel.

Mauricio. Igen, a legnagyobb tisztelettel. De úgy, mint a ki nagyon szereti. Ugy, a mint én szoktam rá tekinteni.

Roberto. Oh... Bocsánat, de mindaketten nem nézhetjük egyformán.

Mauricio. Én is ezt tartom.... Én Eugenia családjának régi barátja vagyok. Rokonsági kötelék is fűz Vergaraékhoz. Eugenia anyja s az én anyám meg-egyeztek régesrégen, hogy egymáséi leszünk. Szinte mondhatnám, hogy jegyese vagyok Eugeniának. Ön pedig nem az, ugy-e bár? Hanem, a szó legjobb, legbecsületesebb értelmében, jött-ment a don Juan házánál. Ámbár nem ismerem a családját, de úgy gondolom nem rokona Eugeniának. Ön azonban, nemde, szerelmes Eugeniába; de mivel ez még nem mond semmit, eltekinthetünk ettől a körülménytől... Mindebből az következik, hogy a helyzetünk Eugeniával szemben igen különböző.

Roberto. S más nem következik belőle?

Mauricio. De igen! Az: hogy mivel az ön kitartása és udvarlásai sértik önérzetemet és terveim elébe vágnak s főképen mivel kihívják féltékenységet, minthogy magam is szerelmes vagyok Eugeniába: azt kívánom, hogy ne legyen tovább alkalmatlan Eugeniának. (Olyan hangon mondja ezt, hogy bár czélzatos, még se hívja ki közvetlenül Roberto haragját vagy sértődöttségét.)

Roberto. De hátha neki nem vagyok alkalmatlan?

Mauricio De alkalmatlan nekem.

Roberto. Lehet!

Mauricio. Sőt bizonyos! S ezért kértem levelemben, hogy ne látogassa többé a Vergara-házat s ne vegye többé igénybe don Juannak és leányának barátságát. Még jobb volna, ha három-négy hónapra kényszerűsre menne. Ugy is elkezdnének nemsokára a képviselőház vakációi. Azalatt én feleségül veszem Eugeniát. Ön pedig hazatér s miniszter lesz, vagy a képviselőház elnöke... ura a helyzetnek... a haza megmentője... államunk újjáteremtője... s minden, minden, ami csak akar lenni! Sőt mint már Eugenia férje, kész vagyok támogatni is önt a parlamentben, leróván így a tisztelet adóját, melylyel tehetségének és egyéb kiváló tulajdonainak tartozom. De ne legyen minden egy emberé: legyen öné a haza, a dicsőség, a hatalom, élvezze jó egészségben sok-sok éven át... sok-sok esztendeig! Legyen minden az öné, az enyém pedig csak Eugenia legyen!... (Szünet.) Mivel levelemre nem felelt, ime itt a jó alkalom: feleljen szavaimra. Ön úgy is kitűnően érti a replikázást... (Ujabb szünet.) Várom a válaszát.

Roberto. El sem képzelheti, milyen zavarba hozott...

Mauricio. Megzavarom terveit, ugy-e bár?

Roberto. Tökéletesen. Nem tehetem... nem tehetem... a szó szoros értelmében, nem tehetem meg, a mit akartam, anélkül, hogy nevetségessé ne váljak.

Mauricio. Igen sajnálom. De én fentartom kérésemet, sőt követelem, hogy teljesítse. Férfi férfival szemben, gavallér gavallértól követelem. S megmaradok követelésem mellett, bár igen sajnálom...

Roberto. Ime, én pedig ezt felelem erre: nem engedem, hogy tőlem bárki is követeljen valamit, még kevésbé hogy fenyegető hangon követeljen, legkevésbé pedig, hogy tolakodón, vakmerőn. Épp úgy sajnálom, mint ön, de....

Mauricio. Ez végleges elhatározása?

Roberto. Nem kötelességem számot adnom elhatározásaimról. És bocsásson meg (feláll).... de be kell fejeznem holnapi beszédemet.

Mauricio. (Szintén feláll, de lassan.) Igazán kár volna, ha nem mondhatná el ezt a szép beszédet...

Roberto. Nem volna kisebb kár, ha ön nem hallgathatná meg.

Mauricio. Lehet. De megoldhatjuk ezt a kétséget reggel még a képviselőház ülése előtt.

Roberto. Hála istennek, hogy végre megtehetek valamit, a mit kíván.

Mauricio. De volna még egy utolsó kívánságom...

Roberto. Ha megtehetem...

Mauricio. Hogy ne menjen el hazulról ma este addig, míg két barátom fel nem keresi.

Roberto. Várni fogok rájuk. Szívesen...

Mauricio. Köszönöm, señor de Pedrosa.

Roberto. Nincs mit, gróf ur. (Udvariasan kezet fognak)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Roberto, Mauricio, Fernanda, dona Rosario, Don Leandro, don Marcos, don Juan, Eugenia, don Genaro. (Több csoportot képeznek s egymáshoz mondják a párbeszédet).

Fernanda. Lehetetlen!

Rosario. Milyen nevetséges elhatározás!

Genaro. (Eugeniához.) Fellázítottam ellene az egész társaságot!

Leandro. Milyen nagy csapás volna!

Marcos. Lemondani a közéletéről, . . . elhagyni párt-hiveit barátait . . .

Mauricio. Ah . . . Hát ön . . . Ah, már előbb elhatározta . . . Oh, bocsásson meg, de ezt én nem tudhattam, Roberto barátom . . .

Roberto. Ej, mit beszélnek? . . . Én elmegyek innen? . . . Elhagynám Madridot? . . . Egy perczre se, egy pillanatra se! . . . Itt állok, itt maradok; megvetem a lábamat szilárdan! Holnap a nagy beszéd! . . . Aztán a harc, a küzdelem . . . aztán a hatalom! . . . Hadd jöjjenek ellenségeim! . . . Elébem állanak? . . . Ám legyen! . . . Nem, nem megyek! Csak tréfáltam, Eugenia . . . Komolynak gondolta . . . Milyen ártatlanság! . . . Milyen naiv! . . .

(Mind nevetnek egymás közt). Igen itt maradok, hogy szeresselek, imádjalak, hogy elvitassalak ez embertől s az egész világtól! Elvesztem éretted, ha kell, a becsületedet az életedet. Átkaroltak, magamhoz öllelek, ha feneketlen örvény szélén is!

Eugenia. Ejnye, maga rossz ember! . . . De azért mégis jó! Jó!

Roberto. Tehát uraim: holnap a beszéd, azután a harc életre halálra!

Mauricio. Nem volna jó előbb!

Roberto. Azt igen! De én más harczról, veszedelmesebb, kétségbeesettebb harczról beszéltem!

Eugenia (don Genarohez). Milyen kegyetlen; de milyen jól!

Roberto. Milyen szép! . . . S én milyen gaz nyomorult vagyok!

(Függöny).

MÁSODIK FELVONÁS.

(Elegáns szalon don Juan házában. A fenékszínen, nagy ajtó, mely az ebédlőre nyílik; az egész felvonás alatt ez ajtó zárva van, csak az utolsó jelenetnél nyitják meg. Az ebédlő ajtajából jobbra is, balra is kis ajtók. A jobb oldali ajtó az utcára, illetve a kertre nyílik; a baloldali a ház belsejébe. Jobb oldalt kandalló, ajtó, erkély vagy ablakok, már a mint a terem eleganciája megköveteli. Balról szintén ajtó, mely a ház többi termeibe vezet. Elöl a színen asztalkák, szofák karosszékek stb. stb. Este van; fényes világítás).

ELSŐ JELENET.

Don Genaro a baloldali fenékszinajtón jön és Don Juan.

Juan. Ah, don Genaro, isten hozta!

Genaro. Ah, don Juan!

Juan. Végtelenül örvendek, hogy megelőzte a többi vendégeket; legalább van időnk bizalmasan beszélgetni kissé. De üljön le, üljön le! (Mindketten leülnek). A jó Isten segítsen meg engem, don Genaro!

Genaro. Bizony segítsen meg mindnyájunkat. S ön pedig mondja meg nekem, miről van szó?

Juan. Arról, hogy a leányom megbolondít engem!

Genaro. Ugyan mit tett, szegényke?

Juan. Szerelmes lett!

Genaro. Halljuk, halljuk: a szerelmi históriákat mindig szívesen hallja a világ.

Juan. Csakugyan: egész hosszú história már a szerelmük. Egyszóval: a leányom bolondul Robertoért, mondom, bolondul. Ha nem adjuk hozzá feleségül, bizonyára meghalna szegényke!

Genaro (még mindig tréfásan). Hát adjuk hozzá feleségül!

Juan. Igen, . . . feleségül adni . . .

Genaro (aggódva). Tán nem volna kedvére való vő?

Juan. Oh . . . Sőt boldog volnék, ha egymáséi lehetnének.

Genaro. Nos, akkor mi baj van?

Juan. Az egész család ellenkezik és Mauricio is egészen odavan!

Genaro. De, don Juan, ön az úr a házában s ön a leány atyja!

Juan. Természetesen!... Nem is igen törődöm a rokonokkal, még kevésbé az én grófi unokaöcsémmel... (Befelé mutat.) Most is odabenn van, Mauricio és gyötri Eugeniát a maga sajátos, gunyoros módján. És Mauricio nyakas, mint az ördög!

Genaro. De hát mit mondanak a rokonai?

Juan. Mit tudom én! Hogy nem tudni Roberto kicsoda, se azt, hogy kik voltak a szülei, se azt, hogy mikor jött, se azt, hogy honnan? Hogy kompromittálom magam, kompromittálom családomat, barátáimat és főkép, hogy kompromittálom Eugeniát. . . . Csak a leányom kívánságára rendeztem a mai vacsorát Roberto parlamenti sikerének ünneplésére . . . S ha Eugenia kíván valamit . . . Sőt nemcsak hogy kívánta, de kétségbeesetten követelte . . . Olyan, mint az édes anyja volt. Persze én engedtem! Pedig jobb lett volna nem engednem! . . . Mert valóságos felháborodás lappang a társaságban . . . a rokonaim közt, Roberto ellen!

Genaro (türelmetlenül és nyugtalanul). És miért?

Juan. Azt hajtogatják . . . persze, nem roszakaratúlag . . . hogy annyi mindenféle sértéssel, rágalommal dobálta meg Robertot néhány zuglapocská.

Genaro (méltatlankodva feláll). Csupa aljas rágalom!

Juan (leülni kényszeríti). Én is ezt mondtam. S így is van. Roberto becsületes ember! . . . Hogy nem előkelő származású? . . . Baj is az? Én nemes vagyok, mert az őseim is azok voltak. Roberto utódai is nemesek lesznek, mert ő már az!

Genaro (kezét nyujtva). Nagyon jól mondja, don Juan. Ön nemesen gondolkodik s van szíve.

Juan. No már hogylene, kérem! Hiszen ha csak századrésze is igaz volna annak, a mi pletykát Robertóról itt is, ott is sutognak: mielőtt lábait a házam küszöbére tette volna, saját kezeimmel löktem volna ki . . . S hogy van szívem? . . . Igen, van, nagy szívem! S egészen a gyermekemé! . . .

Genaro. Igen . . . igen . . . De hát akkor mi gátolja, hogy megtartsuk az esküvőt?

Juan. Az, hogy Roberto nem szól egy szót se . . . És szegény Eugeniám szinte beleőrül a kétségekbe! S ez az, a mit nem akarok megtérni! Ugye megért engem? . . . Vagy-vagy! Szánja el magát már egyszer az az ember! Szóljon végre valamit! Csak fordulna már egyszer hozzám vagy Eugeniához. Majd csak megértünk egymást! . . . Mert így igazán nem tudom, mit tegyek! Hiszen olyan borzasztó volna azt mondani ennek az embernek: „Ne jöjjön többet a házamba!” S olyan nevetséges volna, ha így szólnék hozzá: „Akarja-e feleségül venni a leányomat, vagy nem?” Ej nem akarom én a házasságszerző szerepét játszani, se a jövődöbeli anyósét! . . . Nincs igazam don Genaro?

Genaro. Tökéletesen, don Juan! Az ön helyzetében csakugyan követelnie kell: vagy-vagy? . . . Még ma szólok Robertsonak s a lelkére beszélek!

Juan. Nem is képzeli, milyen nagy hálára kötelez.

Genaro. Oh, don Juan!

Juan. Tehát még ma?

Genaro. Igen, még ma!

Juan. Épp itt jön Mauricio. Eugeniával, úgy látszik, befejezte s most velem akarja kezdeni. Nagyon kedves, finom fiú, de kissé nehézkes. Párisban nevelkedett, de spanyol vér.

MÁSODIK JELENET.

Don Genaro, don Juan és Mauricio.

Juan. Rosszkedvű vagy? Összevesztél Eugeniával?

Mauricio. Az istenért! Én Eugeniával? . . . Azaz hogy meg se akart hallgatni. Képzelsen egy szónokot, a kit a közönség nem enged beszélni. Így jártam vele! Mikor elkezdtem, Eugenia a maga édes, angyali hangján így szól: „Mauricio, ha nem hallgat el, szobámba megyek és bezárkózom! Persze abba kellett hagynom, s még bocsánatot kellett kérnem!”

Juan. Kellemetlen dolgokat akartál neki mondani?

Mauricio. Igen Kellemetleneket Robertora nézve . . .

Juan. Ej!

Mauricio. De meghallja mindjárt! Mert természetesen mindazt, a mit nem mondhattam el Eugeniának, mivelhogy nem akart meghallgatni, el fogom mondani önnek, ha ugyan méltóztatik meghallgatni.

Genaro. Bemegyek Eugeniához.

Mauricio. Kérem, don Genaro, maradjon ön is itt. Ha ugyan nem okozok önnek kellemetlenséget, amikor meghallgatja azt, a mit don Juannak mondani akarok.

Genaro. Közvetlenül érdekelve vagyok benne én is?

Mauricio. Közvetlenül nem; de közvetve nagyon! Nem igen kedvezően fogok nyilatkozni senor de Pedrosáról s mivel ő maga nincs itt, hogy helytálljon magáért, ön helyettesítheti.

Genaro. Helyes senor! Tehát maradok.

Juan. Miről van szó?

Mauricio. Kedves don Juan: ön kompromittálja önmagát, kompromittálja Eugeniát és kompromittálja egész családnk jó hírét.

Juan. Miért?

Genaro. Miért?

Mauricio. Mert ön, senor don Juan, olyanformán cselekszik, vagy legalább is nem tiltakozik olyasmik ellen, a miből a világ azt következteti, hogy Eugenia feleségül megy Robertohoz. Sőt azt is beszélük, hogy ezt a mai diszes vacsorát is azért rendezi, hogy bizalmas barátai jelenlétében megtartsa Eugenia és Roberto eljegyzését . . . S ez igen kellemetlen . . .

Juan. Ha olyan igen kellemetlen, miért jöttél el?

Mauricio. Mert ön volt olyan kegyes, hogy engem nem tisztelt meg meghívóval!

Juan. Igen, mert nem akartam, hogy ismét összekapj Robertoval. A mióta összetűztetek, iparkodom, hogy legalább nálam össze ne kerüljete . . .

Mauricio. Ah vagy úgy! . . . Hisz tudja, az az ügy baj nélkül rendeződött legalább iddeiglenesen! Megtudtam, hogy Roberto megelőzve kívánságomat, távozni szándékozott egy időre Madridból: úgy véltem, hogy most már az ildomosság követeli, hogy ne

maradjak meg követeléseim mellett. Követelni az olyan férfitól, mint a milyen Roberto, olyasmit, a mit maga is megakart cselekedni lehetetlen . . . illetlenség . . . Nem restelleltem bocsánatot kérni tőle. Oh! Ismerem jól az embereket és tiszteletben tartom a társadalmi szokásokat.

Juan. Helyes! . . . helyes . . . Tudjuk, hogy minden tekintetben gavallér vagy . . . (Mauricio meghajlik.)

De . . . mit akarsz mondani nekem?

Mauricio (némileg komoran.) Még nem mondtam el? Azt, hogy ön nem ismeri Roberto multját, se a családját . . . s mivel mindezt nem ismeri, kompromittálja önmagát . . . és kompromittálja . . .

Juan. Hadd ezt! . . . Ezt már hallottuk!

Mauricio. Bocsánat, de azt mondta, hogy nem . . .

Genaro. De hát mit illet bennünket Roberto családja, melyből már csak ő maga él;

Mauricio. Bocsánat, don Genaro. De a világon igen furcsa dolgok történtek már. Akadt már házasság, melyben a férj is, a feleség is szőke, szinte fehér hajú. S ime születik egy gyerekük, a kinek a haja olyan, mint a korom! Képzeljék csak el: micsoda meglepetés! Mint mikor tintacsöpp esik a tejbe! A hatás nevetséges, de még is aggodalmat keltő. Pedig meglehet, hogy csak a természet szeszélye cselekedte meg ezt a tréfát s más nem hibás benne! Vagy legalább nem tudja a világ, hogy ki volt a hibás!

Juan. Csak töled telnek ki ilyen furcsa ötletek.

Genaro. Nem értem a hasonlatot.

Mauricio. Megmagyarázom: a hasonlat azt akarja jelenteni, hogy don Juan ne lepődjék majd meg, ha egyik unokájából tolvaj, sikkasztó, vagy más gazember lesz, csak azért, mivel Roberto családjával, a természet ilyen szeszélyes tréfát üz. Meglehet ugyan, hogy nem véletlen szeszély okozza majd a furcsaságot, de don Juannak nem lesz joga meglepődni, mert hisz nem kutatta annak idején az okot. Jó volna tehát megismerni Roberto családját, hogy valamikép tinta ne kerüljön a tejbe,

Genaro. Gróf úr: Roberto családja szegény volt ugyan, de becsületes. Erről felelek, kezeskedem érte!

Mauricio. A kezes mindenese're méltó teljes bizalmamra!

Genaro. S el fogom mondani Roberto történetét!

Mauricio. Nagyon érdekelni fog bennünket! Ép ez az a mit szeretnék: megismerni don Roberto de Pedrosa életének való történetét!

Juan. Beszélje el, beszélje el, don Genaro. (Mindhárman leülnek.)

Genaro. Az, a mit el fogok mondania tiszta igazság! (Don Juan és Mauricio tiszteletesen meghajolnak.) Hallják ime, Roberto történetét: Roberto ugyan szerény, szinte szegény családból származott, de kitünő nevelésben részesült. Huszonkét éves korában már nem volt se apja, se anyja; nem voltak más rokonai se... Se pályája, se jövedelme... Belép az életbe, a nyomor tárt karokkal vár rá... S tizenkét év előtt egyetlenegy fillér nélkül egyedül jött be Madridba a toledói hidnál... gyalog!

Mauricio. „Ott a toledói hidnál
Komor, setét este volt már!”

Igen érdekes: akárcsak valami Fernandezy Gonzalez regény!

Genaro. Igen senor!... Megérkezett a hidhoz és ott megállott, mozdulatlanul, mint a hid oszlopai és onnan nézte félve-remegve az ismeretlen nagy várost, Madridot, mely komoran terült el előtte az esti homályban... Lábai alatt a Manzanares...

Mauricio. Regényes egy jelenet... Valóban... Tehát Roberto ott állt a hidon s nézte a fejedelmi várost s lábai előtt odalenn a hidaljában a Manzanares... S bizonyára zaj, csapkodás is volt ott, mert a mosogatók rendesen úgy estetájban látnak munkájukhoz...

Genaro. Igen, igen, senor... Épp erről akarok beszélni s elmondom a teljes, prózai igazságot, akár milyen szomorú, akár milyen közönséges is. Tudják mit tett a Roberto, a szegény huszonkét esztendő fiatal ember?... Mint mondtam: gyalog tette meg az utat Madridig! Sok-sok napig gyalogolt! És éhes is volt! Harmincz órán át nem evett! Lement hát a hid alá a mosogatókhoz s ajánlkozott fogadják meg mosogató inasnak... Mosni ugyan nem tud, de tudja emelgetni a kosarakat és czipelni a ruhá-

kat... Ime: ez az a becstelenség, a mit a lapok emlegetnek.

Juan. Ezt pedig nem *becstelenségnek* szokták mondani, mert az igazi neve: munka.

Mauricio. Becstelenség?... Dehogy!... A mosogatók?... Egész társadalmi intézmény!... Aztán meg a mosogató legény valóságos nyilvános közeg! (Nevet.)

Genaro. Így kezdte el Roberto. S folytatta munkával tovább!... Dolgozott és emelkedett!... Elmondok mindent, elejétől végig! A legalsó lépcsőfoknál kezdtem Roberto történetét. Emelkedjünk kissé följebb!

Mauricio. Engedjen egy kérdést kockáztatnom: bizonyos ön abban, hogy a legalsó foknál kezdte?

Genaro (zavartan.) Azt hiszem...

Juan. Csak folytassa... Előre!...

Genaro. Igen, Roberto háladt előre! Kétségbeesett küzdelmet kellett folytatnia. Előbb a legalsó társadalmi osztályokkal és a középosztály balga előítéleteivel. De sikerrel küzdött: hat hónap múlva már könyvelő lett egy kereskedőnél és egyuttal beiratkozott jogra az egyetemen. Nyolcz órát dolgozott naponta a kereskedőnél, tizet ült a könyvei mellett. Három esztendő alatt befejezte a jogi tanulmányokat.

Mauricio. S ezzel ugy-e bár elért a jelene kezdetéhez! Roberto de Pedrosa a fiatal tudós, a jeles hírű védő, a kiváló szónok... Kiváltkép azzal foglalkozik, hogy nem tudom, miféle elméletek alapján, követeli törvénszéki beszédeiben, hogy egyetlenegy büntetést se büntessenek meg... De nem értem, uram, micsoda érdeke az a becsületes embereknek, hogy a gazemberek ne részesüljenek méltó büntetésben!

Genaro. Ej, gróf ur, ön mindent összezavar!

Mauricio. Igaza van! Nem is értek én a tudományos elméletekhez!

Genaro. Én sem értek ilyesmikhez, csak azokat ismétlem, amiket Roberto beszélt nekem. Szerinte: a társadalom nem Isten s így nem hatolhat a lelkiismeretekbe. Nincs joga a társadalomnak senki homlokára bélyeget sütni, mert nincs meg az az isteni belátása, hogy meg tudná határozottan különböztetni, mi a bűn és mi a végzet. Szóval a társadalomnak

csak egyetlenegy kötelessége és egyetlenegy joga van. A joga az: hogy védekezhetik a veszedelmes teremtmények ellen; a kötelessége pedig az: hogy a mennyire csak lehetséges megjavítsa, mintegy regenerálja a veszedelmes teremtményeket... De minek bibelődjünk most olyan dolgokkal uraim, a mikhez nem értünk. Roberto becsületes ember volt. Roberto páratlanul művelt ember. Roberto nemes, nagy lélek. Ez az, a mit mondhatok róla.

Juan. És be is bizonyította!

Genaro. Meg van elégedve? Teljesen?

Juan. Teljesen! És te? (Mauriciohoz.)

Mauricio. Bocsássanak meg: mintha a lelkemben az összhang megzavarodnék... Mintha... mintha még hiányoznék valami... Ismerjük Roberto *modern* történetét, jelenét... s ez remek, fényes! Hallottuk don Genaro elbeszélését s ebből megismertük, mondjuk így: a *középkort*. Ez is kifogástalan! De az ókort?... Az még homályos!...

Genaro (don Juanhoz.) No lássa!

Juan. Mauricio, az istenért!...

Mauricio. Ha megengedik, megmagyarázom szavaimat. Mikor don Genaro oly mélységes érzelemmel lefestette előttünk Robertot, a mint nyomorban a gyalogut porával saruin ott áll a toledói hidon s nézi a nagy-nagy várost s lábai alatt a folyóban a híres manzanaresi mosogatók sűrőnek-dolgoznak, véletlenül eszembe jutott Lady Macbethnek híres monológja. (Bizonyos tettetett eleganciával beszél.)

Genaro. Nem értem...

Mauricio. Mindjárt meg fogja érteni. Ezt mondja Lady Macbeth: „Here's the smell of the blood: all the perfumes of Arabia will not sweeten this little hand!” Szabad fordításban: „Folyton érzik a vér szaga, Arábia minden illatszere se tudná tisztára mosni ezt a kezét, mely pedig olyan kicsiny.”

Genaro. Nos?

Mauricio. Talán Roberto is, mikor a hid alatt mosott... bocsássanak meg a klasszikus romanticizmusnak s a naturalista modernnek ezért a tarka összevetéseért...

Genaro. Fejezze csak be!

Juan. Halljuk, mondd, mondd . . .

Mauricio. Nos, talán Roberto is úgy gondolkodott, hogy a Manzanares minden habja se tudja tisztára mosni azokat a kezeket, melyek oly buzgón szapulták abban a pillanatban a szennyest . . .

Juan. Mauricio!

Genaro. Mit akar ezzel mondani?

Mauricio. Oh nem valami lényegest! Csak azt ismételtém, a mit tegnap egy esti lap kérdezett mikor a nagy államférfiúval és csodaszerű szónokkal foglalkozott. Nem olvasta?

Juan. Nem!

Mauricio (don Genarohoz). Ön sem?

Genaro. Én igen!

Mauricio. Nos, ugy-e bár ezt mondja: Hogy röviden szóljak, mivel az ilyesmihez igen kényesen, csak keztyüs kézzel szabad nyulni: don Julián Pedrosa hetvenesztendős volt; pénztárosa egy banküzletnek valahol a Baleári szigeteken. Becsületes, sőt jellemére kényes ember. A multja mocsoktalan; élete-története: családja, kötelességei, munkája . . .

Genaro. Igaz!

Mauricio. No, ugy-e van, a miben egyetértünk?

Juan. Folytasd, folytasd!

Mauricio. Don Juannak volt egy fia, Roberto Pedrosa. Bűnös hajlamu, könnyelmű, erkölcstelen fiatal ember, kártyás, pazar, tékozló . . .

Genaro. Nem, ez már nincs így! Nem igaz!

Mauricio. Hiszen tudom, hogy nem értünk mindenben egyet.

Juan. Fejezd be.

Mauricio. Ez a fia jelentékeny összeget vett ki titkon az apja becsületére bízott pénztárból s bűnös örömeinek kielégítésére fordította. A gonoszság kiderült; a szegény apa beléőrült szegyenébe s golyót röpitett agyába. Roberto pedig végül bevallotta bűnét. Börtönre ítélték s ki is állotta büntetését. Ezzel ugyan a bírák előtt leszámolt bűnével, de nem számolt le a becsületes emberek társasága előtt. A tolvajság sőt mondhatni, az apagyilkosság bélyege van sütvé homlokára. Ha halállal büntette volna meg önmagát s teste most már a föld alatt porladna: Isten ujjá

eltörölte volna a bünt; de ez a megbélyegzett ember itt jár a föld színén, a becsületes emberek közt, sőt azon az uton van, hogy hatalomban, tekintélyben, méltóságban tisztességes polgártársai fölé emelkedjék . . . Ilyesmit irt az a lap!

Juan (észrevehető izgatottsággal don Genarohoz fordul):
Don Genaro!

Genaro. Becsületes ember vagyok, hiszek a vallás tanaiban. Hiszek az eskü szentségében, a mint csak hinni tudok. Nos, és mint becsületes ember állítom és mint jó keresztény esküszöm, hogy ez a mese hamis, hazug, elejétől végig hazug.

Mauricio. Ön jóhiszeműleg megesküdhetik, de esetleg tévedhet!

Genaro. Nem tévedek . . . Hazugság . . . Aljas hazugság! Rágalom!

Juan. Ne keljen így ki, don Genaro! A mit ön ilyen szentül állít, az előttem is szent igaz!

Genaro (Mauricióra értve). De ez az ember még mindig kétkedik.

Mauricio. Nem, senor, már nem kételkedem . . . Mert ha választanom kell az ön esküje és egy zuglapocska nyelvöltögetései közt: a választás nem lehet kétes. Részemről egy szót se többet!

Juan (Mauriciohoz). Talán mennénk be. A társaság nem sokára megérkezik. Don Genaro, ha Roberto jön . . . Hiszen tudja már!

Genaro (ki időközben egy székbe vetette magát). Igen, senor, . . . igen!

Juan. De ne legyen ön roszkedvű, se szomorú!

Genaro. Nem, senor, dehogy!

Juan (balfelé távozván Máuricióval). Kellemetlen voltál, nagyon kellemetlen, neki is, nekem is.

Mauricio. Tudom és sajnálom. De meg kellett magyaráznom a szavaimat.

Juan. Számításod rosszul sikerült: nem ütött be.

Mauricio. Sőt ellenkezőleg. Roberto méltó férfiú s mindig az is volt? Annál jobb! Legalább megért-hetjük egymást. (el):

HARMADIK JELENET.

Don Genaro (karos székbén ülve, nagyon levert),
Roberto (a keritén át az utcáról jön a baloldali tenékszinajtón.)

Genaro. Istenem, istenem! Szegény Roberto! Az egész világ felfordult! Szegény Robertom! . . . De jobban félttem saját magától, mint összes ellenségeitől és irigyeitől s azoktól, a kik gazságok után szaglásznek s ha valamit szimatolnak, mindjárt botrányokat kűrtölnek világgá. Szent isten, milyen baj, milyen nagy baj, szent isten.

Roberto. Mi történt, don Genaro? Olyan szomorú! Valami baj van?

Genaro. S ilyen nyugodtan tudakolod? Nem: ha ez a nyugodtságod igazi és nem tettetett, akkor dehogy is szomorkodom; sőt örülök, boldog vagyok! . . . Hogyne örülnék! Bizony, fiám, a balszerencséivel csak nagy szívek tudnak szembeszállani. (Feláll s megöleli Robertot)

Roberto. Dehát miért mindez? . . . Talán a miatt, hogy az a lap irt rólam? . . . Mert botrány készül ellenem? A lapokban is, a képviselőházban is? Nos, állok elébe!

Genaro. Ugy-e mondtam sokszor, meg kellett volna változtatnod a nevedet. Felvehetted volna az anyád nevét.

Roberto. Gyávaság lett volna. Méltatlanság önmagam iránt! A nevem a nevem! Vagyok, a ki vagyok! Nem akarok áluton furakodni be a társadalomba! Bélyeg van a homlokomon? Nem hirdetem világgá, de nem is réjtem el csalárd alakoskodással.

Genaro. Tulzott képzelődés! . . . Romanticizmus! Sose leszel a gyakorlat embere!

Roberto. Arról se tehetek! Mindenki olyan, a milyen! . . . Kitudódott? No jó, meglátjuk, mi lesz! Legyen bármi! Nem tagadok el semmit!

Genaro. Igazad van! Mit törődöl te, akárki mit mond, akárki mit tesz!

Roberto. Nincs mit törödnöm vele, s mégis törődöm! Emberi gyarlóság! Jól mondja: mit törődöm azzal, hogy Péter vagy Pál, és más, a kit sohse láttam,

sose ismertem, mint vélekedik rólam! Semmit! Ismeretlen emberek tömege, kiket nem szeretek, nem gyűlölök, nem ismerek s nem is fogok ismerni soha! De ez az embertömeg rám nehezedik óriási tömegével, végzetes hatalmával, nevetséges pletykájával . . . S ha arra gondolok, hogy mit gondol most rólam ez a tömeg, melynek véleménye pedig közönyös lehetne nekem, valami fagyos hidegség, . . . a halál lehellete futja át tagjaimat. Mintha megfagyna a légkör, melyből a levegőt szivom s én fogva volnék abban a végtelen jégbörtönben!

Genaro. Hiszen azt mondtad hogy nyugodt vagy?

Roberto. Viszonylagosan az vagyok! . . . Rám tódul a katasztrófa? Nem félek már . . . Most már megvallhatom önnek don Genaro: ez utolsó években irtóztató félelem uralkodott szüntelenül a lelkemen. A büntettes gyávasága: valószínűleg az! Lázás álmok közt töltöttem éjszakáimat s lázam is mindig csupa irtóztató álom volt! Az éji csendben mintha az óra a szobám falán ezt ketyegte volna folyton: „Megtudják! — Nem tudják meg! Igen — nem, igen — nem!” Ugy képzeltem álmomban, mintha óriási inga működne szemeim előtt: most fölszáll a világosságra, aztán ismét lemegy a sötétbe: „világosság! — setétség! . . . világosság — setétség! . . . Megtudják — nem tudják meg! . . . Igen — nem! . . . Igen — nem! . . . Isten, isten milyen éjszakák! . . . De most már nyugodt vagyok; teljesen nyugodt: igen . . . igen . . . már tudják . . . tudják! . . . Nos és? . . . Helyes! . . . Itt vagyok . . . Hadd lássam . . . lássam . . . Meglátjuk! . . . Nos! (Kétségbeetett büszkeséggel összefonja karját) Roberto de Pedrosa vagyok! . . . Az, igen az! . . . A kit elítéltek! . . . Akit börtönre zártak! . . . Itt a bélyeg a homlokomon! . . . Nézzétek! . . . A gyalázat bélyege! . . . Homlokomon! . . . De tudjátok meg ostobák, isten csókja van e bélyegen!

Genaro. Igen, fiam! . . . Igaz! . . . Ha tudnák . . .

Roberto. Csitt! . . . Csitt! . . . Ha megtudnák, . . . ha a világ megtudná eltűnnék homlokomról isten csókjának nyoma s akármely jött-ment komédiás rám

adhatná torz lárfáját s fejembe nyomhatná bohócsipkáját.

Genaro. De édes fiam, az istenre! Hát nem gondolsz Eugeniára?

Roberto. Hogy nem gondolok rá! Minden félelmem, minden aggodalmam Eugeniában összpontosult: mit fog Eugenia gondolni rólam? . . . Olyan szép, olyan jó, olyan tiszta . . . És én, . . . én . . . Mi leszek az ő szemében! (Végtelen aggodalommal). Don Genaro, mit gondol, meg fog vetni Eugenia?

Genaro. Hogy vetne meg!

Roberto. De kell, hogy megvessen! Mert ilyen az emberi természet; mert ilyenek vagyunk mindannyian. Ha egyszerre szörnyeteggé válnék, ha valami irtózatót, de nagy dolgot cselekedtem volna; ha sok emberi életet elpusztítottam volna, ha sok vért kiontottam volna: lehet, hogy azért tovább is szeretne, A félelem nem zárja ki a szerelmet . . . Oh, milyen szép a tigris bőre! Milyen felséges az oroszlán sörénye! Milyen hatalmasak a karmai, ha emberhus nyoma van is rajtuk! De én nem így jelennék meg előtte, hanem eltörpülve, megalázva, nevetségesen, aljasan! A kezeimnek még alig volt elég ereje kinyitni egy pénzesszekrény ajtaját, alig bírják el azt a néhány aranyat, a melyet kivettek belőle. Álkulcsok karmok helyett! Micsoda nagyság! Aztán az elfogatás, . . . az ítélet, . . . a börtön . . . meg a két esztendő elengedett büntetés, mert jól viseltem magamat! . . . Királyi tigris vagy afrikai oroszlán, a ki jól viselkedik! . . . Oh, piha, szégyen, . . . közönséges, nyomorult gazemberség . . . piha! . . . (El-érzékenyülve). Igen, igen, don Genaro, Eugenia meg fog vetni, meg fog vetni! . . .

Genaro. Oh ne beszélj ilyeneket! . . . Örültség!

Roberto. Örültség! . . . No meg fogja látni, meg fogja látni! Ha majd Eugenia megtud mindent! Milyen kiábrándulás, milyen szomorúság, milyen hidegség s milyen megalázódás . . . S milyen sajnálkozás! Nem ezt nem! Mert a mint egy isten van az égben, ha csak *sajnál*ni fog, azt a szép teremtetést saját kezeimmel . . .

Genaro. Roberto! . . . Nem birlak hallgatni . . . Ez

már beteg láz! . . . Mert az igazi szerelem ellenáll mindennek, : a balszerencsének, a halálnak!

Roberto. A halálnak, igen! De a kinevettetésnek nem! . . .

A ki sajnál, az szeret. S ha Eugenia aztán is szeretne, megvetendő volna, a milyen megvetendő én vagyok! A szerelem vagy fölemel vagy lealjasít bennünket. Keresztrefeszített istenért akadnak vértanúk a czirkuszokban. Ezt értem! De aki a fa tetején torzképeket vágó majomért áldozza vérért az maga, is esztelen. Ismétlem don Genaro, csak ez a sors ne érjen utól! . . . S ne érje utol Eugeniát! . . . Mert ha Eugenia nem fog megvetni engem, én vetem meg őt! . . . S ha pedig megvet . . . Akkor, . . . akkor vége lesz mindennek! A szemek, a melyek engem néztek, nem néznek majd többé rám! . . . A kéz, mely engem keresett, nem fog keresni többé . . . Az a szép teremtés, a ki hozzám jött, bujni fog előlem . . . S aztán egy másik szempár le fog csukódni, egy másik kéz fog kihűlni s egy másik test fog bujni mélyre, örökre, a háládatlan, átkozott setét földbe . . .

Genaro. Fiam, ha nem fékezed meg indulataidat, elveszted az eszedet.

Roberto. Nem, ismét nyugodt vagyok! Elértem a határhoz! Nem lehet rajta átlépni! Ismét előről kell kezdenem!

Genaro. S mire szántad el magadat?

Roberto. Arra, hogy várok.

Genaro. Vársz? . . . De mire? . . .

Roberto. Hogy milyen hatást tesz válaszom, melyet annak a lapnak irtam?

Genaro. Válaszoltál?

Roberto. Ma reggel! . . . Nemsokára meg is jelenik válaszom a lapban . . .

Genaro. Nos . . . nos . . . és mit irtál?

Roberto. Kicsit furcsa levél. (Emlékebe idézi): „Szerkesztő ur! Az a don Julián Pedrosa, a kit ön lapjában említ, az az én minden ízében derék, tisztességes és becsületes édes apám volt . . . S én csak ugyan elkövettem azt a lopást csakugyan kiállottam érte a büntetést“.

Genaro. Jézus!

Roberto. Hallgassa csak, hallgassa meg: „Ha a bün-

tetés ellensúlyozza a bűnt s megtisztítja a bűnöst, akkor leszámoltam bűnömmel és megtisztultam. Ha a büntetés megjavít, immár megjavultam: tizenkét esztendei becsületes élet bizonyíthatja ezt. Ha a büntetéssel a társadalom biztosítja magát, rajtam bevált a biztosítás: tölem, nemde, nincs már mit félnie a társadalomnak. E perczben, a mint talán ön is tudja, vagyok olyan jóra való, olyan becsületes, olyan tiszteletreméltó polgára a hazának, mint önök, ha ugyan önök azok. Így fogom fel én a helyzetemet; meglátjuk, mint fogja fel a társadalom . . . Roberto de Pedrosa“.

Genaro. Oh istenem . . . istenem! Mit tettél? . . . A becsületed! . . . Vége! . . . Vége!

Roberto. Mit tehettem mást! Megmondani az igazat!

Genaro. De hisz hazudtál, örült, . . . esztelen, . . . öngyilkos! . . .

Roberto. Öngyilkos? . . . Csak az atyám példáját követtem!

Genaro. (Sirva, arcát kezeibe rejti). Istenem! . . . Istenem! . . . Milyen szerencsétlenség . . .

Roberto. Helyes! . . . Jó!

Genaro. Milyen szégyen!

Roberto. Annál jobb!

Genaro. Milyen katasztrófa!

Roberto. Legyen! . . . Igen, katasztrófa! . . . Jöjjön hát . . . készen talál . . . Már ugy is csak ez volt hátra! . . . (Észreveszi, hogy Eugeniajön). Eugenia!

Genaro. Istenem! . . . Mi fog még történni!

NEGYESEDIK JELENET.

Roberto, don Genaro és Eugenia.

Eugenia. Oh, mi történt, don Genaro? . . . Mi baja van? . . . Rosszul lett? (Don Genaro felé közeledve, de Robertohez fordulva mondja ezt).

Roberto. Csak felháborodott azon az ujságczikken, a melyben csupa szépet és jót mondanak el rólam . . . Már csak ilyen az élet, Eugenia!

Eugenia. Egy újabb cikk? . . . Istenem, milyen gyalázatosság! Igen, az a cikk, melyet Mauricio föl

akart nekem olvasni. De én nem akartam meghallgatni . . . Nem is hallgattam meg.

Roberto. (Mauricióra értve). Természetes!

Eugenia. Ne háborodjék fel, ne méltatlankodjék, don Genaro. Ki törődik az ilyen aljaságokkal. Senki se olvassa el.

Roberto. Ellenkezőleg. Mindenki elolvassa, . . . csak ön nem! Ilyen az emberi természet!

Eugenia. Ne beszéljen ilyet. Nagyon rosszat gondol a világról.

Roberto. Szegény gyermek!

Eugenia. Don Genaro . . . az égre! Kérem! . . . Nyugodjék meg! Csillapodjék! Nincs miért felháborodni . . .

Genaro. Igazad van. Nincs miért . . . (Feláll). Bemegyek . . .

Eugenia. Odabenn van Rosario és Fernanda is.

Genaro. Jó! jó! . . . (Féltre Robertohoz). Véget vetek örülségednek!

Roberto (követi don Genarot az ajtóig, halkan). Ha csak egy szót is szól titkomról, hogy megmentse az én becsületemet s ezzel bemocskolja atyámét . . .

Don Genaro . . . az öngyilkos fiának ösztönszerű hajlama van az öngyilkosságra. Ez az átöröklés törvénye! . . . Esküszöm arra, a ki mindenét, mindenét feláldozta értem, . . . atyámra! . . .

Genaro (halkan). Hallgass, hallgass! . . . Istenem, hogy mentsem meg ezt a fiút! (El).

Ö T Ö D I K J E L E N E T.

Eugenia és Roberto.

Eugenia. Milyen jó lélek ez a don Genaro s hogy szereti önt!

Roberto. Igen, azok a kevesek közé tartozik, kik igazán szeretnek.

Eugenia. Már kezdi! . . . S don Genaro az egyetlen?

Roberto. Ki tudja? . . . A véletlen, a körülmények, nem a saját érdemem, bizonyos fényt, hirt adtak nevemnek. De a fényes lángok körül mindig pillanók és bogarak röpdösnek. Ha kialszik a fény, a füstös hamu körül nem repdes senki!

Eugenia (nagyra nyitott szemekkel nézve.) S mit akar ezzel mondani?

Roberto. Semmit. . . Az én badarságaim. . . . Ne törődjék vele. . . Nem akarom Eugeniát szomorúnak látni. . . . Mit tegyek, hogy Eugenia boldog legyen, nagyon boldog?

Eugenia. Nem tudja? . . . Olyan nagy tehetsége van a világ számára s velem szemben így kétségbeesik? Nem tudja, mit tegyen?

Roberto. Eugenia, szeretne akkor is, ha rossz volnék, nagyon rossz, ha elvetemült, megvetendő teremtes volnék?

Eugenia. Ah, istenem, milyen kusza a feje! Egyszer azt mondja, hogy jó, igen jó ember. Máskor meg esküszik, minden szentekre, hogy rossz ember és azt követeli, hogy gyűlöljem, megvessem! Hát igaz az, a mit olyan sokan beszélnek: hogy a nagyon okos emberek mind kötni való bolondok? (Nevet).

Roberto. Oh, ha mindent megvallhatnék önnek.

Eugenia. No lássa, ez már jó eszme! Gyónjon meg nekem s én nyiltan, őszintén meg fogom mondani: jó-e, vagy rossz?

Roberto. Istenem, milyen gyermek! . . . Angyal! . . . Megvigasztal! S kétségbeejt!

Eugenia (tréfásan, de bár tréfásan beszél is Robertoval, a lelke mélyen aggódik.) Ne játsza a szórakoztat. . . Igen, igen, valljon, gyónjon, de az igazat! Én kérdezni fogok, ön pedig felelni fog. Üljön le barátom és lássuk a lelkiismeretét! Akarja, Roberto?

Roberto. Oh Eugenia, gyönyörűségem, gyötrelmem! Mindig azt akarom, a mit ön! Gyermekek vagyunk, mindig csak gyermekek. Játsszunk, futkosunk az örvény szélén is! (Leül Eugenia lábaihoz s arcát kezébe rejt. Hosszu szünet.)

Eugenia. Lássuk a lelkiismeretét. . . Így. . . (fel-emeli Roberto fejét s élesen a szemeibe néz). . . így akarom. . . . Bűnbánás és fájdalom, a miért megsértette az Istent, mivelhogy bűnei vannak. A szemei tele vannak könnyekkel. . . . Igen, jól van! . . . Így illik a gyónáshoz. . . csak sirjon.

De ne sirjon sokat, mert mindjárt a gyóntató is sirva fakad.

Roberto. Eugenia !

Eugenia (tréfás szigorral.) Ne nevezzen Eugeniának ! Nevezzen úgy, a mint a gyóntatót szokták : atyám ! És kezdje el !

Roberto. Mi lesz most ?

Eugenia. Az, a hogy gyónni szoktak.

Roberto (félre.) Szegény gyermek ! Nem akarom megzavarni bájos, bohó szeszélyét. Ugy is nemsokára megkezdődik a keserűség . . . a könnyek árja . . . (Maga is tréfás arcot ölt, de lelkében végtelenül gyötrődik.)

Eugenia. No hát : hisz ön Istenben ? Szereti Istent ? Jobban, mint bármely halandó lényt ? Mit ? Kétkezik ? Hát igaz, a mit beszélnek ? Hogy ön nem hisz istenben ? Hogy hitetlen ? (Irtózva, de némileg tréfásan.) Oh, az Isten szerelmére ! Nem, nem ! Ez fáj nekem !

Roberto. S akkor nem szeretne ?

Eugenia. De szeretném, mindig, örökké ! Ne szeressem, mert a lelke beteg ? Hisz éppen akkor kell szeretnem, hogy szerelmemmel meggyógyítsam ! Legyen olyan, a milyen ! Gondolkodjék bármikép ! Hiszen az én szerelmem nem tőlem függ ! Mintha azt kérdené : „Eugenia, ha hitetlen volnék, nem volna a szemem kék, a hajam nem volna fekete ?“ Hiszen nem tehetek róla, hogy szeretem ! Ha akárnám is nem szeretni, akkor is szeretném !

Roberto. Nyugodjék meg, Eugenia. Nem vagyok hitetlen ! Szükségem van rá, hogy higgyek ! Hogy higgyek az örök, a végtelen, az isteni igazságban, mely nem oly hamis, nem oly törpe s nem oly mulandó, mint a földi igazság !

Eugenia. Igy, így ! . . . Folytassam, testvér ?

Roberto (nyugodtságot és mosolyt színlelve.) Folytassa, atyám !

Eugenia. Megtartja az ünnepeket ?

Roberto. Igen, megtartom.

Eugenia. Hiszem. Valahányszor misére mentem, ott láttam.

Roberto. Milyen kegyetlen! Igen, ott voltam . . . Ha tudná . . .

Eugenia. Igen, tudni fogok mindent, ha gyónása őszinte és teljes lesz. Ha semmi se marad rejtve a szíve valamelyik titkos zugában. Mert az ilyen titkos zugokban szokott megbujni az ördög.

Roberto. Folytassa, oh folytassa!

Eugenia. Tiszteld atyádat és anyádat, mondja az írás! Tisztelte és szerette ön szüleit?

Roberto. Nem ismertem anyámat, de szent emlékét lelkem minden kegyes érzelmével tisztetem. De atyámat, igen, ismertem. És szerettem is, a hogy csak szívem szeretni tudott: úgy szerettem, a hogy ő engem. Életemet is feláldoztam volna érte; most is feláldozom életemet s becsületemet az emlékeért! Életemet, becsületemet, boldogságomat. (Türtőztetve önmagát.) Mindenben birhat fölöttem hatalmat, Eugenia, de ez egyben nem.

Eugenia. Nos, látja! A végeredmény az, hogy ön nagyon jó! Hisz Istenben; megtartja az ünnepeket; tiszteli apját és anyját . . . Mit cselekedtek ennél különbet a szentek!

Roberto. Azt, hogy gyönyörűségük telt a vértanúságukban, gyötrelmeikben; én pedig kétségbeesem,

Eugenia. Én teszem vértanuvá? Én gyötöröm?

Roberto. Igen.

Eugenia (bánatosan s némi duzzogással.) Senki se mondaná. (Szünet.)

Roberto. Befejeztük már? Nem intéz a gyóntató több kérdést hozzám?

Eugenia. De igen; hanem jelentéktelen dolgokra vonatkoznak. A múlt esztendőben a bőjt alatt egy szigorú gyóntatóatyja kérdezte tőlem: „Van szerelmese?” En is kérdem öntől, Roberto: „Van szerelmese?”

Roberto. S ön mit felelt?

Eugenia. Ön mit felel? Mert most nem én gyónok, hanem ön.

Roberto. Én azt felelem, hogy: igen! És hogy szerelmesemet imádom egész szívemmel, lelkem minden hevével.

Eugenia. No, ezért már vezekelnie kell, csak hogy még nem tudom, mikép? Majd megkérdem . . .

Roberto. Kit?

Eugenia. Az atyámat. Ha ugyan ön megengedi!

Roberto. Igen, igen! . . . És magam is megfogom kérdezni! Egyszer már be kell fejezni. Elég volt a bájos tréfákból, a pajzán enyelgésekből; gyönyörűségesek voltak, de irtóztatók! Ön azt hiszi, hogy játékszer van kezeiben, pedig a mit pajkosan kezeiben tart az egy vérző szív. Elég a gyermekességek-ből már nem a kis leány áll előttem. Eljött a *percz*, a *melyben asszonynya lett*; úgy gondolkodik, úgy szeret, úgy gyülöl, mint egy asszony. Legyünk komolyak! . . . Komolyak! . . . Talán ön nem is tudja, de most éljük életünk legfontosabb perczeit.

Eugenia. Igen, én is tudok komoly lenni. Bár néha úgy látszik, hogy tréfálok, de itt benn (szívére mutat) nagyon szenvedek. Mikor olyan kétségbeesetten beszél, tudom, hogy van oka rá. Azt hiszi, hogy nem értem meg . . . Igaz: nem értem, hogy mi lehet az a mi kétségbeesésését okozza, de tudom, érzem, hogy valami nagy, súlyos dolog! Mintha valaki a sötétben szívemet összeszorítaná! Pusztá kézzel? Vagy izzó vassal? . . . Vagy tüzes fogóval? . . . Nem tudom. De úgy elszorul belé a szívem! . . . Oh nem tudok, nem tudok mást, csak szenvedni és szeretni. Nincsen más gondolatom, csak egy, akár gyermeknek, akár asszonynak gondolata . . . s ez az: Ha szeret Roberto, élni akarok, élni! Ha nem szeret, hadd haljak meg!

Roberto. Hogy szeretem-e? . . . Hogy szeretlek-e? Ah, nincs rá szó! . . . Eugenia, ha előtted halnék meg s nem tudnálak bucsuzóra megcsókolni, hajolj fölém Eugenia és csókolj meg, s akármilyen gonosztevő voltam is földi életemben, a menyországba jutok.

Eugenia. S ha én halnék meg előbb?

Roberto. Akkor én csókollak meg!

Eugenia. Legyen!

Roberto. S ha látni fogja Eugenia, hogy a szégyen súlyos keresztjével kell mennem a gyalázat kálváriájára, ne forduljon el tőlem! Jöjjön el oda, ha csak azért is, hogy kigunyoljon, megvessen, mint a többiek! De lássam ott is!

Eugenia. Ah, Roberto! Ne beszéljen ilyesmit. Nem ér-

demlem meg! Én tudok szeretni, . . . jobban, mint ön . . . mert ön egész lelkével kételkedik, . . . én pedig nem kétkezem! Én csak szeretek és hiszek! A könnyeim, lehet, gyermeknek könnyei, de van akaratom, nagy nagy akaraterőm . . . (Sirva Roberto karjaiba hull).

Roberto. Eugenia! . . .

HATODIK JELENET.

Voltak. Mauricio.

Mauricio. Ma is rossz híreket kaptak? Bocsásson meg, Eugenia; azért kérdezem, mert bájos szemeiben könyök csillognak.

Eugenia. Ha lettek volna rossz hírek, a melyek engem érdekelhetnek, bizonyára akadtak volna, a ki közölték volna velem. (Gunyos czélzattal mondta ezt Mauriciora értve).

Roberto. Akadnak mindig irgalmas részvevő lelkek! (Szintén gunyosan).

Mauricio. És hü barátok is. (E szavakban is, bár őszinték, van némi guny). Vagyok olyan szerény, hogy ezt kimondhatom.

Roberto. Oh az ön hűsége már kiállta a próbát.

Mauricio. Hálás vagyok, hogy elismeri.

Eugenia. Én pedig akkor lennék hálás, ha másról beszélénék!

Mauricio. Pedig azt hittem, hogy jó néven veszi, ha erről beszélünk. Nekem különben is kötelességem volna! . . .

Eugenia. Miért?

Mauricio. Mert bebizonyult, hogy annak a lapnak az állításai melyeket föl akartam önnek olvasni, de ön nem akart meghallgatni — merő rágalmak voltak!

Roberto. Csakugyan?

Mauricio. Semmi kétség?

Roberto. Gunyolódik?

Mauricio. Komolyan, őszintén beszélek: szavamra!

Eugenia nem akart meghallgatni! Az atyjához fordultam és egyenest bevádoltam önt. De akadt jó védője, ki eloszlatta a rágalmakat s a kiderült igazság előtt teljes tisztelettel meghajlom!

Eugenia (Robertohoz). Oh, igen Mauricio mindig jó lélek volt!

Mauricio. Köszönöm, Eugenia. . . Ha azonban ön, sennor de Pedrosa, úgy véli, hogy nem adtam kellő elégtételt, rendelkezésére állok. . . Elégtételadást nem tagadok meg soha!

Roberto. Elégtétel helyett inkább szivességet kérek, gróf ur!

Mauricio. Előre is kész vagyok rá (Halkan). Ha csak azt nem kéri, hogy mondjak le Eugeniáról.

Roberto (halkan). Nem, ezt nem! Ilyesmit nem szoktak szivességből kérni!

Mauricio. (Halkan). Se szivességből megadni!

Roberto. (Halkan). Természetesen! (Fenn). S legyen ön is oly szives, Eugenia, mint a gróf ur: tegyen meg nekem egy szivességet.

Eugenia. Én is megteszem! (Halkan). Ha csak arra nem kér, hogy mondjak le vonzalmamról.

Roberto. (Halkan). Nem. Ezt nem kérném soha!

Eugenia. (Halkan). Nem is tenném meg soha!

Roberto. Nos tehát, gróf úr, arra kérném, hogy olvassa föl Eugeniának azt az újságcikket, melyben olyan rosszakat mondanak rólam s egyuttal olvassa fel válaszomat is, melyet tán épp e pillanatban árulnak az utczákon a nagyhangú sihederek. . . Önt pedig arra kérem, Eugenia, hogy hallgassa meg a vádat s a védelmemet.

Mauricio. Szivesség gyanánt megteszem. De egyuttal büntetésem is, hogy magamnak kell felolvasnom a cikkeket. . . Eugenia lesz a bíró, hogy megérdemlem-e ezt a büntetést.

Eugenia. Nem, nem, . . . nem akarom hallani azokat a csúf dolgokat! . . .

Roberto. Nem akarja magát alávetni a próbának? Engem félt, vagy önmagát?

Eugenia. Roberto, ne legyen ilyen!

HETEDIK JELENET.

Eugenia, Roberto, Mauricio, don Leandro és don Marcos izgatottan jönnek az utcára nyíló ajtón.

Leandro. Ez már türehetetlen!

Marcos. Halatlan!

Roberto. Mi történt? . . . Mi bajuk van?

Leandro. Kérem, ez a mai társadalom tökéletesen kifordult a sarkaiból . . . A feje tetején áll minden . . . Nem tisztelnek már senkit és semmit. Most már szép szóval semmit sem lehet elérni, most már elérkezett a bot korszaka!

Eugenia. De hát mi történt?

Marcos. Senor de Pedrosa . . . én barátja vagyok önnek! De azt mondhatom, hogy ez az ujságíró . . . Pedrosa . . . vannak esetek, a mikor a sérelem vért kíván, forró, piros vért! . . .

Eugenia. Oh istenem! . . . Don Marcos, ön mindig azt kívánja, hogy az emberek csak verekedjenek! . . . párbajozzanak! . . .

Marcos. Hát ön mit vél, gróf ur?

Mauricio. Általánosságban ilyesmiről nem lehet beszélni. A magamhoz való emberrel összemérhetem kardomat vagy válthatok vele néhány golyót . . . De csak nem küldhetem el segédeimet a kóbor kutyához, ha az utcán megugat vagy megharap, se egy részeg tacsókóhoz, a ki mikor véletlenül elhaladok a csapszék mellett, durvaságokkal illet. Se ki nem hívhatok egy hamis kártyást, a ki sértegetni kezd, mikor kidobatom a játékeremből . . . Az ilyen alakok számára a közrend és közbiztonság közegei vannak teremtvé.

Eugenia. Jól van, Mauricio, nagyon jól . . . Ön ma igen kedves . . .

Marcos. Nézet dolga!

Roberto. De hát mi az a mi úgy felháborította önöket?

Marcos. Ép most jövünk a Puerta de Solról. Arra hajtatunk! Egyszerre csak halljuk, hogy gyerkőczök, ficzkók, leányok, asszonyok ordítani kezdik: „Az *Ostor*! Ára csak 5 centimo! Pedrosa képviselő levele!” Levél senor de Pedrosától? Eh, olvasni sem akartuk! . . . S restelletük volna is megállítani kocsinkat! Siettünk ide!

Leandro. Szemtelen hamisítvány! Hallatlan! . . . Feltenni, hogy ön válaszol az *Ostor*-nak! Az *Ostor*-nak!

Roberto (szorongó félénkséggel, de mégis elszántan).

Tisztelt barátaim, sajnálom, de ki kell jelen'em, hogy azt a levelet csakugyan én irtam.

Leandro. Ön?

Marcos. Ezer ördög!

Roberto. Igen, én! Sajátkezűleg!

Marcos. De hát miért tette ezt?

Leandro. Lealacsonyodni az *Ostor* ig, hogy védje magát! Ilyen ítélőszék előtt!

Roberto. Talán rosszúl tettem, de megtettem!

Leandro (kezét nyujtva). Rosszúl tette; de számolhat rám.

Marcos (kezét nyujtva). Rosszúl tette; de azért barátja vagyok s az is maradok!

Roberto. Köszönöm uraim! Tudom, milyen nagy hálával tartozom önöknek barátságukért. (Halkan Eugeniához). Eugenia, nem akarja olvasni? Legalább a választ! Próbára akarom tenni szerelmét! Ha ingadozik, ha habozik, a kétség már belemart a szívébe!

Eugenia. Jöjjön, Mauricio, megteszem, a mit Roberto kíván. Mindjárt visszatérek.

Roberto. S ha nem tér vissza?

Eugenia. Visszatérek.

Mauricio. Rendelkezésére állok. (Halkan Eugeniához). Nagyon szereti?

Eugenia. Nagyon!

Mauricio. Teljes szívével?

Eugenia. Egész szívemmel! . . . Jerünk!

Mauricio. (Előre engedve.) Ön . . . (Mindketten el.)

NYOLCZADIK JELENET.

Roberto, don Leandro és don Marcos. Majd jobbról jönnek *Fernanda, donna Rosario és don Juan.*

Leandro. De Pedrosa barátom, már akárminthelyen is a dolog, de ismerje el, hogy az újságban megjelent levele . . .

Roberto. Hiteles!

Marcos. De magyarázatra szorul!

Roberto. A magyarázat a válaszban magában rejlik.

Marcos. De a sértés . . .

Roberto. Olyan régi, mint a férfi.

Leandro. S a világ sugdosása . . .

Roberto. Olyan régi, mint az asszony.

Leandro. De csak meg kell akadályozni a rágalmazást.

Meg kell fékezni, meg kell szelidíteni a rossz nyelveket.

Roberto. Igen, meg kellene . . . De a rágalom olyan vadállat, a melyet eddig még senki se tudott megszelidíteni. A megvadult lovat meg lehet fékezni, mert van feje, melyre rá lehet dobni a hurkot, van szügye, melybe be lehet döfni a kést, és van oldala, melybe bele lehet vágni a sarkantyút. De nem lehet megfékezni a tengert, mert végtelen, nem lehet megfékezni a levegőt, mert nincs teste és nem lehet megfékezni a lég miazmáit, mert bár határtalan mennyiségben élnek s pusztitanak, de mindegyikök magában végtelenül kicsiny. A rágalom ellen is, mely akár írott betűben, akár szóban él s pusztít, csak egyetlen védelem van: ideleinni a földön tiszta lelkiismeret, felemelt homlok, büszkén kitárt kebel! Oda-fönn: az örök igazság!

Leandro. Jól mondja!

Marcos. Milyen ember!

Juan. Igen, önnek itt csak barátai és bámulói vannak.

Rosario. Ne feledje el, hétfőn nálunk reggelezik . . .

Roberto. Sennora . . .

Leandro. Semmi mentegetőzés! . . . Ugy lesz! . . .

Roberto. Ahogy kívánják! (Látva, hogy Eugenia visszatér félre.) Már jön! . . . Ez életem döntő pillanata.

KILENCZEDIK JELENET.

Roberto, Fernanda, donna Rosario, don Leandro, don Marcos és don Juan. Jobb oldalról jönnek: Eugenia és Mauricio. Majd egy szolga és azután don Genaro.

(*Eugenia sápadt és ingadozó; Első indulatában Robertora akarva borulni. De nincs hozzá ereje s egyik szofára hanyatlik. Mauricio állva marad mellette Roberto beszélget azokkal, a kik körülötte vannak, mosolyog néha, általában közönyt tanusít, de tekintetét mindig Eugeniára szegezi.*)

Roberto (magában). Nem jön hozzám! . . . Nem jön hozzám! . . .

Juan (kiválván a társaságból körülnézve). Azt hiszem, együtt vagyunk mindannyian! Nem, don Genaro. (Csenget s egy szolga jelenik meg.) Értesítsék don Genarot; kéretem! (A szolga távozik. Don Juan visszatér a társasághoz és észreveszi Eugeniát.) Eugenia! . . . De . . . mi baja van Eugeniának? (Gyöngéden odamegy hozzá. A többiek nem figyelnek rá, nem hallják, hanem Robertot veszik körül. A társalgás mindegyre élénkebbé válik.) Mi bajod van leányom? Roszul lettél? (Eugenia nem felel, nagyra nyitott szemekkel néz maga elé. Mauriciohoz, kinek egy ujságlap van a kezében.) Mi történt Eugeniával? Valami kellemetlenséget mondtál neki?

Mauricio. Nem, csak felolvastam neki ezt a lapot! (Mindezt halkan beszélnek.)

Juan. Mi van benne?

Mauricio. Roberto válasza.

Juan. Ah! . . . Hol? . . . Lássam? . . . Hadd olvassam! . . . Hol? (Izgatottan keresi a lapban. Mauricio megmutatja.)

Eugenia (sugva Mauriciohoz). Talán roszul olvastuk . . . Nem látok tisztán . . . köd borult szemeim elé . . . Nem látok . . .

Mauricio. Majd az édes atyja mindjárt megmondja. (Eugenia tekintetét don Juanra irányítja.)

Juan. Jézus! . . . Istenem! . . . Milyen szégyen! . . . Milyen szerencsétlenség! (Odébb tántorodik s egy asztalba megkapaszkodik. Az ujságlapot gépiesen maga elé emeli.)

Mauricio. (Eugeniához don Juanra utalva, a kin meglátszik a nagy indulat.) Jól olvastuk!

Eugenia. (Magában.) Akkor hát . . . Nem tudom . . . Nem tudom . . . Istenem . . . Istenem . . . Ah!

Juan. Lehetetlen! . . . Lehetetlen! . . . Hátha roszul olvastam? . . . Hátha roszul értettem? . . . Hátha ennek a levélnek kétféle értelme van? . . . Csak nyugalom, . . . türelem! . . . Csak nyugalom! . . . Ne hamarkodjunk el . . . Lássuk csak . . . lássuk! . . . (Ismét elolvassa a levelet, de távolabb Eugeniától és Mauriciótól.)

Eugenia. (Mauriciohoz, atyjára értve.) Ő is kételkedik!

Mauricio. Meglátjuk, nem győződik-e meg!

Fernanda. (A Roberto csoportjában.) No, mi nem valjuk az ön nézetét, señor de Pedrosa. Ez az első alkalom, hogy más véleményünk van, mint vezérünknek! Nemde, Rosario?

Rosario. Első véleményeltérésünk.... Roszul tette, nagyon roszul, hogy válaszolt.

Marcos. Ezuttal egyedül marad: cserben hagyjuk a vezérünket.

Leandro. Elhagyjuk. (Mind nevetnek.)

Fernanda. S elhagyjuk a zászlót! (Fernanda és Rosario tréfálva-nevetve odébb állanak e csoportból s folytonos beszélgetés közben a terem közepére mennek. S ilyenfajta beszédek hallatszanak.) De igen, ha mondom... Kérlek!... Így van!... Hiába!... Roszul tette! stb. stb (Don Leandro és don Marcos tovább beszélgetnek Robertóval.)

Roberto. (Don Leandrohoz és don Marcoshoz.) Mindnyájan elhagynak! (Félre, Eugeniára értve.) Ő is... (Fenn.) Látszik, hogy...

Leandro. (Komikus szigorúsággal.) Ön az oka!

Roberto. Kezdődik az apály!... Ilyen az élet.

Eugenia. (Magában.) Nem!... Csak álom!... Rosz álom!... Lidércznyomás! (Mauriciohoz.) Elhagyják!... Már tudják!

Mauricio. Lehet.

Eugenia. A kegyetlenek!... Milyen kegyetlenség!

Fernanda. (Donna Rosarioval don Juanhoz közeledik, a ki már harmadszor olvassa az ujságot. Mikor másodszor olvasta, fejét kezére hajtotta. Azután kezdte harmadszor is olvasni.) Mit olvas, señor don Juan.

Rosario. (Fernandához.) Bizonyára a Roberto levele.

Fernanda. A levelet?

Juan. Igen, itt van! (Mélységes fájdalommal. Fernanda és Rosario együtt olvassák. Fernanda tartja az ujságot, Rosario mutatja az ujjával a sorokat.)

Eugenia. (Ismét Mauriciohoz fordulva.) Ön elhiszi, hogy Roberto írta ezt a levelet?

Mauricio. Ki feleljen? A szerelmes-e vagy a gavallér ember? Mert a szerelmes azt felelné, hogy: igen!

Eugenia. És a gavallér?

Mauricio. Hogy: nem!

Eugenia. Köszönöm, Mauricio! (Hálásan megragadja mindkét kezével a Mauricio kezét.)

Roberto (aki ezt látta, félre). Oh, milyen forró érzelmek!... Milyen odaadás! hahaha! (Kaczagását a körülötte lévők is hallják.)

Leandro. Ön nevet ezeken a dolgokon?

Roberto. Természetes!

Fernanda. (Olvasás közben.) De, Rosario, mi ez?

Rosario. Nem tudom, leányom!... Talán megbolondult!

Fernanda. Szent szűz!....

Rosario. Leandro bizonyára még nem tudja.....
Leandro! (Hangosan hívja.) Légy szives kérlek...
Ha az urak megengedik...

Leandro. (Még Robertohoz és Marcoshoz.) Jó, hát jöjjön az összeütközés! Higgyék el, el fog jönni!... Az összeütközéseket nem lehet feltartóztatni!...

Rosario. Leandro!

Leandro. Jövök fiam! Mit kívánsz? (Fernanda és Rosario izgatottan magyaráznak neki valamit s odaadják neki a lapot.)

Roberto. (Félre.) Már kézről kézre jár!... Olvassák!... Olvassa mindenki!.... Meg tudja mindenki!.... Milyen gyorsan!... S a ki eltávozik mellőlem, nem jön vissza hozzám!... Eugenia se!

Marcos. Nagyon elmélyedt, Pedrosa barátom. Igen, néha don Leandro is mond olyasmit, a min gondolkodni lehet.

Roberto. Igen... mond...

Leandro. (A Fernanda és Rosario csoportjában elolvassván az ujságot.) Ez lehetetlen!... Don Juan, mit szól ön hozzá?

Fernanda. Nézze, don Juant.... Szinte odavan!

Leandro. Don Marcos!... Bocsánat... Egy szóra!

Roberto. Csak tessék... tessék!...

Marcos. (Odamegy a csoporthoz.) Mit kíván, don Leandro? (Mind körülveszik Fernandát, ki az újsággal gesztikulál. Csak don Juan mozdulatlan közöttük.)

Juan. Isten... Isten!... Szegény Eugenia!

Eugenia. (Magában.) Egyedül maradt!... Egyedül!... Nem!... Akár igaz, akár nem.... nem fog egyedül maradni! Nem, Roberto, ezt nem! (Hirtelen föláll, de aztán lassan, az egyes butordarabokba kapaszkodva megy oda Robertohoz. Roberto nem mozdul; szeme mereven maga elé tekint. Eugenia csak egyre közeledik hozzá.)

Mauricio. Milyen nagy szíve van ennek a leánynak! Milyen kár, hogy nem lehet az enyém!

Szolga. (Jelenti.) Tálalva van!

Juan. (Látva, hogy Eugenia megy Roberto felé, ingadozva, de sietve elébe megy s feltartja.) Leányom... hívnak bennünket... (Halkan.) Légy erős!... Lehetetlen helyzet!...

Eugenia. (Halkan.) Erős leszek! Meglátja atyám!

Juan. Don Leandro legyen szíves karját Fernandanak följárni! Ön pedig don Marcos Rosarionak! (Megteszik.) Mauricio add karodat az unokhahugodnak. (Mauricio odamegy Eugeniához és karját nyújtja.) A többiek... egyedül megyünk! (E pillanatban lép be don Genaro.)

Genaro. (Sugva.) Don Juan!

Juan. (Épügy.) Mindjárt, mindjárt beszélünk!.. (Fenn.) Ha úgy tetszik... kérem.... kérem.... (Olyan mozdulatokat tesznek, mintha mennének be az ebédlőbe. Eugenia hátrafordítja a fejét s Robertot nézi. Roberto az előtérben áll, mozdulatlanul, mint előbb.)

Eugenia. (Magában.) Elhagyják!... Mindenki elhagyja!... Én nem! (Kivonja karját a Mauricio karjából.) Bocsásson meg, Mauricio!... Papa, milyen szórakozott vagy! (Nevetve, jó kedvet, pajzánságot tettetve). Hiszen ezt a lakomát jó barátunk sikerének tiszteletére rendeztük! S egyedül hagyjuk! Nem, ez nincs így! Milyen feledékenyek és milyen ügyetlenek vagyunk!... És hálátlanok!

. . . Roberto akarja a karját nyújtani? (Odamegy hozzá. Mind megállnak az ebédlő ajtajánál s moraj fut végig a társaságon.)

Roberto. Eugenia! (Végtelen boldogsággal feléje rohan.) Eugenia! Mégis csak ön az, a ki megemlékezik rólam, ha mindenki elfeled. Oh! (Türtöztetve magát.) De nem, lehetetlen! . . . Vissza kell vonulnom . . . Engedelmezzük . . . távoznom kell. (Mind fellelégenek, mintha súlyos tehertől szabadult volna fel a lelkük.)

Juan. Ha nem érzi magát jól, . . . igazán sajnáljuk . . . de nem akarnók . . .

Roberto. Köszönöm . . . Engedelmezzük . . . (Mintha távozni akarna.)

Eugenia. Az enyémmel nem!

Juan. Eugenia . . . Ne légy gyermek!

Eugenia. Már nem vagyok az! Eltiltották tőlem! Nemde, Roberto? Nem gyermeki szeszély: parancsok. Eddig én engedelmeskedtem: most engedelmeskedjék ön. A karját, Roberto.

Juan. (Szigorral.) Leányom, ne zavarod sennor de Pedrosát!

Eugenia. Ah, mindannyian önzők, önzők! Az imént még körülrajongták sennor de Pedrosát, lelkesedtek érte, magasztalták, hizelegtek neki . . . De megnyitlak ez ajtók (az ebédlő ajtajára mutat) s új étvágyuk támadt . . . jóllaktak a régivel . . . S Roberto egyedül maradt, egyedül . . . De én nem vagyok olyan, mint önök . . . Hű vagyok Robertohoz, hiszek benne, büszke vagyok rá s büszke is leszek rá mindig! Adja karját s kíséren el a Teatro Realba, a páholyunkba, hadd lássa ott velem az egész világ!

Juan. (Erélyesen, szinte dühvel.) Eugenia!

Roberto. Ne féljen, don Juan . . . Én tudok hálás lenni, és sohasem élek vissza a jóssággal. (Nem tudva magát türtöztetni.) Eugenia, vannak irtóztató fájdalmak, melyeket elszenvedni menyei gyönyörűség! Vanuak pillanatok, melyekben ég és pokol egyesül. Vannak mélységes örvények, melyeket óriási hegyeknek látunk! . . . Bocsássanak meg nekem . . . Szánjon meg, Eugenia! . . . Isten önnel! . . .

Eugenia. Meddig?

Roberto. A meddig isten akarja!... Ha akarja!

Eugenia. Fogja akarni.

Roberto. Azt csak ő tudja!

Eugenia. De én is!... Isten önnel!

Roberto. Isten vele!

Genaro. Roberto!... Fiam! (Az ajtóban előáll.)

Roberto. Nem... Köszönöm, don Genaro! Egyedül!...

Csak istennel és (Eugeniára pillantva) vele! (El.)

Eugenia. Megszabadultak hát tőle Bemehe-
tünk! A karját, Mauricio!

(F ü g g ö n y.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Az első felvonás diszlete.)

E L S Ő J E L E N E T.

Nicolás lámpákat gyújt meg. *Gregorio* egy szofán fekve.

Gregorio. Mit csinálsz?

Nicolás. Látod, világosságot. Hátha vendégek jönnek.

Gregorio. Vendégek? . . . Négy nap óta nem jön senkise. A mióta *senorito Roberto* (jelzi a kezével, hogy elbukott) azóta vége a vendégjárásnak.

Nicolás. Hja, hja! A világ!

Gregorio. No látod . . . *Senorito Roberto* mindig egyedül van. Egyre hallani lépteit a szobájából. Néha bemegyek hozzá . . . no, hogy legyen társasága.

Nicolás. Ember! Te a *senor Roberto* társasága? No ugyan!

Gregorio. Miért ne? Mindnyájan Isten fiai vagyunk. Azelőtt csak úgy néztem fel a *senorra*. De a mióta az ujságok azokat a pizkos dolgokat írták róla, egészen más embernek látom. No szeretem, épp úgy mint azelőtt, vagy még jobban . . . Igen! . . . Mert hisz mindnyájunkat érhet baleset! . . . Ilyen az élet. A mint a multkor hallottam mondani: „ma téged csuknak be, holnap engem.“ Ez már csak így van . . . Sose tudni kinek szentes a ruhája . . .

Nicolás. No, a te gazdádé elég szentes volt.

Gregorio. Ki mondta? Hazudott . . . Hogy elvitt néhány garast az apjától? . . . No mi van abban? . . .

Nicolás. De nem az apjáé volt a pénz: hanem valami intézeté vagy üzleté, mit tudom én. Szóval nem volt az övé.

Gregorio. A mi nem egyé, az mindenkié.

Nicolás. Ej, téged elvakít az, hogy szereted a gazdádát.

Gregorio. Az igaz, hogy a mióta nem olyan nagy ur, . . . a mióta közelebb jutottunk egymáshoz, jobban szeretem . . . Mintha csak magamfajta ember lenne most ő is.

Nicolás. Oh nem. Én nem látom ilyennek. Nem tudom,

de valami van a dologban, a mi olyan furcsa, a mit nem értek semmikép se . . . Miért ölte meg magát az apja? Ez, ez, ez. Ezt szeretném én tudni.

Gregorio. Bizonyára elhamarkodta ijedtiben a dolgot. De újra csak azt mondhatom, hogy sennorito Roberto nagyon jó ember, napról napra jobb. De ezért borzasztó! Tudod, másnap este bementem hozzá egy korsó vízzel, mert most nagyon sok vizet iszik; mintha belől égne a lelke s vízzel akarná oltani a tüzet . . . Mondom, bementem hozzá . . . S képzeld el . . . Azt hiszed szidott? . . . Nem! Te! Elkezdett nevetni. Persze én is elkezdtem s nevetett velem együtt, de hogyan! Szegény, úgy nevetett! De úgy . . . Hanem irtóztató volt az a nevetés. Isten bizony, megsajnáltam.

Nicolás. Világos! Megbomlott a nagy bukástól. Se irgalom, se könyörület, nem tudja többé kiemelni belőle. Nem maradt egyetlenegy barátja se.

Gregorio. Hát don Genaro?

Nicolás. Igaz. De ez se fog soká élni!

Gregorio. Nem bizony. Megöli a bánat és a fájdalom. Nem eszik, nem alszik. Az éjjel is háromszor felkelt s odament sennor Roberto ajtajához hallgatózni. (Nicolashoz menve, halkan). Titkon elszedte sennor Roberto szobáiból a fegyvereket. Úgy látszik, félti . . . Nézd, az előbb hoztam ki az utolsókat. (Az asztalra mutat).

Nicolás. Hja, hja . . . Észrevettem, hogy don Roberto szemei mélyen kimeredtek; milyen rémületet fejeznek ki . . . Huh! . . . Ha a szemei ilyenek, milyen lehet a szíve.

Gregorio. Roppantul kétségbeesett. A barátai igazán úgy bántak vele, hogy . . . Aztán bizzék az ember a barátaiban. De a ki legjobban boszant, az don Juan. Azóta nem volt itt.

Nicolás. Dühös don Genarora. Azt mondja, hogy megcsalta. Hogy don Genaro nem viselkedett őszintén, gavallérosan. De mi van sennorita Eugeniával?

Gregorio. Olyan, mint az összes asszonyok. Teljesen kiábrándultam belőlök.

Nicolás. Pedig én nem hittem volna, hogy sennorita Eugenia ilyen lesz.

Gregorio. Csak olyan, mint a többi.

Nicolás. Szoknyasuhogást hallok.

Gregorio (fenékszinre menve). Igen. Donna Fernanda és donna Rosario.

Nicolás. Ej, ej! . . . Csakugyan! . . . Mit keresnek ezek itt?

Gregorio. Nem tudom. De valamit keresnek, az bizonyos.

MÁSODIK JELENET.

Nicolás, Gregorio, Fernanda és donna Rosario.

Rosario. Kérdezze meg, Nicolás, fogad-e donna Mercedes?

Nicolás. Még nem jött ki szobájából. De úgy hiszem fogad. Megkérdézem.

Rosario. Itt várunk!

Nicolás. Amint tetszik sennora. (Nicolás el jobbra).

Fernanda. És sennor de Pedrosa?

Gregorio. Még nem jött ki. De értesitem, hogy a senora...

Fernanda. Nem, nem szükséges. Csak úgy kérdeztem.

Gregorio. Igen sennora (meghajlik és el balra).

HARMADIK JELENET.

Fernanda és donna Rosario.

Rosario. Hogy jutott eszedbe eljönni Mercedeshez?

Fernanda. Hát te? Miért kérdezted olyan érdeklődve, hogy eljövök-e?

Rosario. Nem tudom én!

Fernanda. Nos, én se!

Rosario (hozzáhajolva.) Nem voltál kíváncsi látni, milyen Roberto a katasztrófa után?

Fernanda. De! Nagyon! Hát te?

Rosario. Végtelenül!

Fernanda. Kis gyermekkorom óta ilyen vagyok: borzasztóan félek a halottaktól, de azért nem tehetek róla, nem tudok ellenállani a kíváncsiságnak: látni akarom, milyenek!

Rosario. Épp így vagyok én is! S mivel kíváncsiak vagyunk a halottakra . . .

Fernanda (nevetve.) Látni akarjuk don Robertot! (Nevetnek.)

Rosario. Tökéletesen, így van.

Fernanda. De őszintén szólva, nem elégitené ki a kíváncsiságomat, ha nyilvánosan, például az utcán látnám. (Sugva.) Sőt, édesem, mást mondok: Hidd el, restellenék vele nyilvánosan találkozni. Kérlek, a régi barátok helyzete olyan nehéz! Mit mondjon az ember neki? Szívélyesen köszöntse? Nehéz dolog és kellemetlen! Az emberek látnák s mit szólnának?

Rosario. Csakugyan!

Fernanda. Vagy hidegen, tartózkodóan köszöntse?...

Még rosszabb? Rossz szívre vallana!

Rosario. El kellene hagynia Madridot, hogy ne kompromitálja barátait nap nap után. Közönséges önző, ha itt marad.

Fernanda. Bujjék el néhány esztendőre!

Rosario. De don Roberto oktan és gőgös.

Fernanda. Ezért is veszett össze tegnapelőtt Vegafrancával, egyik hivével.

Rosario (szemrehányón Robertora.) Mi igazán hivei voltunk az utolsó pillanatig.

Fernanda. Azt mondják, hogy Vegafranca elhaladt mellette és nem köszönt neki. Ugy tett, mintha nem is venné észre. De Roberto megállította és szárazhangon, minden szemrehányás nélkül így szólt: „Épp olyan hizelkedő és alázatos, és meghunyászkodó vagy a győztesekkel szemben, mint a mily kegyetlen, arczátlan és aljas vagy a legyőzöttel szemben!”

Rosario. Jézus! . . . Milyen ember! . . . Bolond!

Fernanda. Képzeld el azt a jelenetet. Azt beszélük, hogy párbaj készülődik. De nehéz lesz Robertonak segédeket találnia.

Rosario. Természetes. Senkisem akarja magát kompromitálni.

Fernanda. Az ily esetekben legjobb a semlegesség. Se hideg, se meleg! Ilyen legyen az ember!

Rosario. Tökéletesen igazad van. Se Roberto mellett . . .

Fernanda. Se Roberto ellen . . . Ki tudja, mi történhetnek . . .

Rosario. Don Genaro esküszik, hogy Roberto hazudott abban a válaszában. Hogy Roberto ártatlan!

Fernanda. Az a vén bolond! . . . Hazudni, hogy

megbecstelenítse önmagát! . . . Eredeti! . . . Ha csak nem örült?

Rosario. Soha sem volt neki nagyon sok (a fejére mutat.) De ni, jön! . . . Te! . . . Jön! . . .

Fernanda. Csakugyan . . . Megvárjuk?

Rosario. Nem leányom. Nem tudom, mit mondanék neki.

Fernanda. Ugyan kérlek! Ez a legkevesebb! Csak bizd rám! Ugy sem mondták még meg fogad-e Mercedes?

Rosario. No jó! Ahogy akarod! De azt hiszem, kellemtlen perczek lesznek.

NEG Y E D I K J E L E N E T.

Voltak. Roberto.

Rosario (zavartan.) Don Roberto!

Fernanda (komolyságot tettetve.) Kedves Roberto . . .

Roberto (hidegen és tisztelettel.) Hölgyeim!

Rosario. Jól van?

Roberto. Köszönöm . . . Jól!

Fernanda. Igen örvendünk. (Komolyságot akar tettetni, de látszik, hogy kedveskedésük kénytetett.)

Roberto. És tisztelt férjeik?

Rosario. Igen jól! . . . Azaz . . . csak szokásból mondom, hogy jól . . . Leandro meghült . . . s ki sem megy a házból . . .

Fernanda (kapva az ötleten.) Az én férjem is meghült. Ő is mindig otthon van.

Roberto. Legjobb otthon! (A beszélgetés elakad. Szünet.)

Fernanda. S hol bujkál ön mostanában? Nem látják sehol!

Roberto. Pedig én mindenhová megyek. A képviselőházba, a senátus karzatára, a klubba, színházba . . . mindenhová!

Rosario. Akkor csak a véletlen okozza, hogy nem láttam.

Fernanda. Én se láttam . . . Azaz, hogy én ritkán megyek el hazulról. A mióta Pepe meghült . . .

Roberto. Pedig én láttam önt sokfelé . . . mindenütt!

Fernanda. Csakugyan? Mi nem vettük észre.
(Szünet.)

Rosario. Megkapta leveletem?

Roberto. Igen, senora. Azt írta, hogy sajnálatára nem tarthatja meg a reggelit, a melyre meghítt.

Rosario. Igen, sajnos! Családi szerencsétlenség . . . egy közeli rokonom . . .

Roberto. Ezt írta levelében!

Rosario. Nem is képzeled, milyen szomorú eset! A férjem sógorának egy nagybácsija! Oly derék ember volt! Nagyon szerettük.

Roberto. Fogadja részvételem sennora . . . Madridban halt meg?

Rosario. Nem señor. Havannában! Harmincz év óta ott lakott! (Szünet. Mindannyian kellemetlenül érzik magukat)

Fernanda. Milyen idő? Ugy-e bár?

Roberto. Nagyon rossz, sennora. (Szünet.)

Rosario. Vihar van készülöben!

Roberto. Csak hadd jöjjön! (Szünet.)

Fernanda. Tud valami jó ujságot?

Roberto. Nem! (Szünet.)

Rosario. Leandro mindennap mondja: „Látnom kell Robertot, látnom kell!”

Roberto. De nem látott. Pedig én láttam don Leandrót mesziről. Gyakran találkozom vele, de mindig messziről. Sajátságos véletlen, hogyha én jövök, mindig dolga akad az utca tulsó oldalán.

Rosario. Higyje el a férjem olyan szórakozott! . . .

Roberto. Persze don Lucas halála . . .

Rosario. Micsoda don Lucas? (Fernanda oldalba böki.)

Roberto. A sógora nagybácsija!

Rosario. Ah igen! Az és sok más, ezer dolog . . .

Nicolas (jobbrol belép.) Donna Mercedes és don Genaro várják a senorákat.

Rosario. Ha megengedi, Roberto . . . Igen örültem.

Fernanda. Isten vele, Roberto. Be kell mennünk! De látjuk még!

Roberto. Hölgyeim!

Rosario (sugva Fernandához.) Nézd, milyen sápadt! Nagyon megtörte . . .

Fernanda. És hogy fénylenek a szemei . . . Mint egy
örültté . . . Igen, igen, nagyon megrendítette . . .

Rosario. Isten vele!

Fernanda. Isten vele! (Donna Rosario és Fernanda el
jobbra.)

ÖTÖDIK JELENET.

*Roberto; majd Gregorio; aztán don Leandro és
don Marcos.*

Roberto. Fáradt vagyok . . . Lehet harcolni olyan
erő ellen, a mely szembe jön velünk és fenyeget . . . De
ha az ellenség fut előlünk . . . elkerül . . . egye-
dül hagy! . . . Eh! Ostoba vagyok, hogy ilyesmi-
vel foglalkozom. (Szünet.) De Eugenia . . . Euge-
genia . . . Se ő, se levél! . . . egyetlenegy vigasz-
táló szó se tőle! . . . Négy nap óta! . . . Semmi
hir! . . . Ugylátszik abban a nagylelkű kitörésben
kiadta minden szerelmét . . . Nem gondoltam! . . .
Nem hittem! . . . Csak vártam . . . vártam . . .
Eugenia . . . Eugenia . . . (Fejét kezeibe rejti.)

Gregorio. Don Leandro és don Marcos beszélni óhaj-
tanak a senorral!

Roberto. Ők? . . . Minek?

Gregorio. Nem mondták meg.

Roberto. Jó! . . . Jöjjenek! (Gregorio el a fenék-
színen.) Miért jönnek? . . . Mit bánom! . . . Leg-
feljebb mulattatnak! . . . Rosarión és Fernandán is
olyan jól mulattam. Látni az emberi önzés tobzó-
dását: nincs jobb mulatság!

Leandro. Senor de Pedrosa!

Marcos. Senor de Pedrosa! (Ünnepiesen, szomoruan
lépnek be, mint két jó barát, a ki rossz hirt hoz.)

Roberto. Uraim.

Leandro. Beszélni akartunk önnel néhány szót. Ha
ugyan nem vagyunk alkalmatlanok.

Roberto. Semmikép se! Foglaljanak helyet! (Don
Leandro és don Marcos egymást nézik. Egyik a
másikat biztatja, hogy kezdje el.)

Leandro. Elkezdheti ön is, don Marcos barátom.

Marcos. Oh, kérem, csak kezdje el ön, don Leandro.

Leandro. Nem, nem. Az ön ügye fontosabb, komolyabb, mint az enyém

Roberto. Valami fontos és komoly ügy? . . . Mi lehet?

Marcos. Valóban, . . . igen kellemetlen ügy . . . Nem akartam magamra vállalni, de a barátaim kényszerítettek . . . Ugy-e érti, uram?

Roberto. Nem, sennor. Ha csak meg nem magyarázza.

Marcos. Megmagyarázom . . . De kissé kellemetlen . . . Ugy-e bár? (Don Leandrohoz).

Leandro. Igen, kellemetlen.

Marcos. Terhes megbízatás . . . sennor Pedrosa . . .

Roberto. Csak beszéljen nyíltan!

Marcos. Igazán megkönnyíti a dolgomat ezzel a szíves ségével . . . Ön, sennor, a vezérünk volt, a mint mondják, a vezérünk. Ez elvitázhatatlan. Ön adott nekünk programmot . . . Ah, higgye el, csodás egy program volt . . . És ennek a programnak hívei is leszünk mindig. De . . .

Roberto. De a vezér nem maradhat tovább vezér . . . Ugy-e bár?

Marcos. Nem, mindig önt fognók vezérünknek tartani. De felfoghatja, a körülmények . . . sennor Pedrosa.

Roberto. Hogyne! . . . Természetes! . . . Nehány nap óta lehetetlen ember vagyok! . . . Nem vagyok méltó a pártvezérségre . . .

Marcos. Azaz . . . nemcsak ez!

Roberto. Van még más is?

Marcos. Van . . . Csak . . . Csak természetes következménye mindezeknek . . . S igen kellemetlen következmény reánk nézve, higgye el . . . A barátai még nagyobb áldozatot kívánnak öntől.

Roberto. Hiszen már megsemmisítettem magamat . . . nem létezem többé . . . halottnak vallom magamat. Mit akarnak még?

Marcos. De még mindig képviselő. Vagyis kartársunk.

Roberto. Ah! Tehát azt követelik adjam be a lemondásomat!

Marcos. Nem, nem követeljük. Csak következménye a helyzetének. Csak gavallérságára apellálunk . . . Higgye el mindnyájunk helyzete . . . s kiváltkép az enyém . . . Felette nehéz . . . Mert mikor képviselővé megválasztották . . .

Roberto (önérzettel). Mikor képviselővé megválasztottak akár jó hírem volt, akár rossz, csak polgári és politikai jogaim érvényesültek: Nem csaltam meg senkit!

Marcos. Igen, igen . . . De a választók akkor nem tudták . . .

Roberto. Elég! . . . Helyes! Irják meg az ön barátai a lemondó leveletem, ahogy akarják: én majd aláírom.

Marcos. Ön mindig kivált jó érzékével és szivességével.

Leandro. Mindig sennor Pedrosa!

Roberto. Azt hiszem befejeztük.

Leandro. Bocsánat . . . De nekem is van még valami mondani valóm . . . Igen fontos ügy . . . A klub tagjainak megbizásából.

Roberto. Ne fáradjon, don Leandro . . . Megirom a klubnak, hogy lemondok az elnökségről . . . és lemondok a tagságról is . . . Elég lesz?

Leandro. Oh sose hittük volna, hogy . . .

Roberto. Remélem, mindenkit kielégitek.

Marcos. Ezer köszönet, sennor de Pedrosa.

Leandro. Ezer köszönet . . . Most pedig engedelmével donna Mercedest fogjuk üdvözölni.

Roberto. Kérem . . . Uraim . . . (Roberto el balra).

HATODIK JELENET.

Don Leandro, don Marcos. Majd Mauricio és Gregorio.

Marcos. Nos, mit szól?

Leandro. Csak azt, hogy: ha ez az ember valaha rehabilitálja magát, jó barátot szereztünk benne. (Ezt komolyan így gondolja.)

Mauricio (ki Gregorioval együtt lép be). Mondja meg sennor de Pedrosának, hogy beszélni szeretnék vele! (Gregorio el balról). Uraim!

Leandro. Gróf ur! . . .

Marcos. Gróf ur! . . .

Gregorio (kimenet közben félre). Ismét elkezdődnek a látogatások. Mi oka lehet?

Leandro (sugva don Marcoshoz). A gróf eljött meglátogatni Robertot? . . . Mi okból? . . .

Marcos (sugva don Leandrohoz). Furcsa látogatás.

Leandro (fenn). Eljött meglátogatni sennor de Pedrosát?

Mauricio. Igen, sennor. Önök pedig, ugy-e bár, donna Mercedeshez és don Genarohoz jöttek.

Leandro. Igen, . . . de don Robertoval is beszéltünk. Nem tudtuk elfeledni, hogy, . . . Hisz ön ért bennünket . . . Mi nem vagyunk azok közül valók, a kik gyötörni szeretik a legyőzötteket . . . Oh a magánéletben az már egészen más . . .

Leandro. Igen, a magán életben . . . mindig őszinte hivei maradunk... Megmondhatja ezt don Robertsonak.

Mauricio. Én? . . . Miért?

Marcos. Kérem, gróf ur, hát ön, igazán hisz ebben a szerencsétlen történetben? . . . Tud valamit róla?

Mauricio. Csak azt, a mit önök. A mit az egész világ tud.

Leandro. S ön hisz benne?

Mauricio. Igen kevés dologban hiszek uraim. Hiszek a vallás tanaiban, hiszek a családom becsületében s hiszek annak a nőnek erényében, a kit szeretek! Másban nem! . . . Ah, igen! Még hiszek Ádám fajzatának az önzésében.

Leandro (nevetségbe veszi a dolgot nevet). Gróf ur . . .

Marcos (sugva don Leandrohoz). Ebből az emberből nem kaparit ki semmit.

Leandro (épen úgy). De engem izgat a grófnak ez a látogatása.

Marcos (épp úgy). Engem is.

Gregorio (balról jön Mauriciohoz). Tüstént jön a sennor.

Leandro (elköszönve). Gróf ur!

Marcos. A viszontlátásra!

Mauricio (gunyos éllel). A viszontlátásra!

H E T E D I K J E L E N E T.

Mauricio, majd Roberto.

Mauricio. Az önzés mindenféle ruhában jár-kel a világon: a fejedelmi palástban, a munkászubbonnyban, selyem köntösben . . . Ezek ketten a fekete szalónkabátos önzés.

Roberto (balról jön). Gróf ur! . . .

Mauricio. Sennor de Pedrossa!

Roberto. Beszélni kívánt velem?

Mauricio. Csak néhány szót.

Roberto. A mennyit csak tetszik. (széket mutat).

Mauricio. Köszönöm.

Roberto. Rendelkezésére állok.

Mauricio. A családom azt kívánta, hogy folytassam diplomáciai pályámat. De nem igen értettem a diplomáciához. Abbahagytam.

Roberto. Köszönöm bizalmát!

Mauricio. Csak azt akartam ezzel mondani, hogy teljesen szabad vagyok. Hogy nem szoktam kerülőkön járni, hanem haladok az egyenes uton!

Roberto. Erről a tulajdonságáról már régóta ismerem.

Mauricio. Meg fog ismerni egyébként is!... Sennor de Pedrosa, a mióta a körülmények azt okozták, hogy nem lehet versenytársam, nagy rokonszenvvel viseltetem ön iránt.

Roberto. Nagyon köszönöm, gróf úr!

Mauricio. Eljöttem, hogy ezt be is bizonyítsam! Tudom, hogy összetűzött Vegfrancával. S most segédek keres, de nem talál. Eljöttem, hogy felajánljam szolgálatomat s ha lesz szives elfogadni, magam fogok második segédről gondoskodni.

Roberto. Igazán sajnálom, gróf úr, hogy versenytársak vagyunk.

Mauricio. Már nem vagyunk azok . . . Ez így van! Ebben nem engedek!

Roberto. A valóságban, igaz, nem vagyunk, nem lehetünk azok. De a szándékban, mindig azok vagyunk.

Mauricio. A là bonne heure! Így beszél a gavallér!

Roberto. S ön annak tart még?

Mauricio. Ha nem tartanám annak, nem ajánltam volna fel magamat.

Roberto. Köszönöm, gróf ur. Tehát ön úgy hiszi, hogy az idők folyása, az akaratom, a munka, a becsületes élet eltörölte hibámat, . . . bűnömet? . . .

Mauricio. Nem, ebben nem hiszek!

Roberto. Gróf úr! . . .

Mauricio. Kinek-kinek megvan, a mibe hisz. Én abban hiszek, hogy ha ön huszonegy esztendő korában csakugyan elkövette volna azt, a miről állítja és erősíti, hogy elkövette, akkor tovább folytatta volna azon az uton s maradt volna az, a mi volt, vagy még rosszabb . . .

Roberto. Önnek nincs joga kételkedni abban, a mit én állítok.

Maurício. Vagy megcselekedte ön azt a mit állít, vagy nem cselekedte meg. Ha igen, akkor a szavában nem lehet hinni, mert olyan ember, a kinek a szava nem ér semmit; ha pedig nem, akkor olyasmit állít, a miben kételkedni joga van mindenkinek, . . . mert aligha történt meg.

Roberto (kissé gondolkodik, mert meglepte e felállított dilemma). Miért erősíteném, hogy becsstelen vagyok, ha nem vagyok az?

Maurício. Azt nem tudom, és nem is érdekel . . . Akár örülség, akár valami titokzatos dolog . . . én mindenképen örvendek, hogy átengedi nekem az ügyét . . .

Roberto. De gróf úr, . . . biztosíthatom . . . higgye el . . . Ha kell meg is esküszöm . . .

Maurício. Ne vitatkozzunk! . . . Nincs se jogom, se kedvem bebizonyítani önnek, hogy ön becsületes ember!

Roberto (hévvel). Az vagyok! (Eszrevéve magát.) De nem voltam az!

Maurício. Egyezzzünk tehát meg: ön gazember volt!

Roberto. Hazugság!

Maurício. Akkor hát miben egyezhetünk meg? . . . Mikor hazudom?

Roberto. Bocsásson meg. Az egész világ azt hinné, hogy örült vagyok!

Maurício. Ez volna mindenekelőtt a legkielégítőbb megoldás! Szóval: elfogadja ajánlatomat?

Roberto. Még nem bánta meg?

Maurício. Nem, sennor.

Roberto. Akkor elfogadom!

Maurício. Megyek keresni második segédet . . . De még előbb köszönteni fogom don Genarot.

Roberto. Gróf úr, ha nem gyűlölném önt annyira, nagyon szeretném. Igaz barátja lennék.

Maurício. Minthogy már nincs se okom, se szükségem, hogy gyűöljem, szívesen vagyok a barátja. Eddig csodáltam és gyűöltem. Most szeretem és becsülöm.

Roberto. Köszönöm Mauricio. Akar megölelni, gróf úr? Hiszen mindegy! Első és utolsó!

Maurício. Első, de ki tudja, tán nem az utolsó! (Megölelik egymást.)

Roberto Isten önnel!

Mauricio. Isten vele!

Roberto (félre). Nagy szív!

Mauricio. (Épp úgy.) Csodás egy ember! (El.)

NYOLCZADIK JELENET.

Roberto ; Gregorio csomó levéllel.

Roberto. Gyűlölnie kellene . . . és kezét nyújtja . . .

Neki pedig (Eugenianak, érti) szeretnie kellene és elkerül . . . Istenem, milyen nagy teher nekem az élet!

Gregorio. Sennor! . . .

Roberto. Leveleket hoztak?

Gregorio Igen, ezt mind. (Leteszi a leveleket az asztalra.) Nehány csak az imént érkezett!

Roberto. Jó! Elmehet! (Gregorio el. Szünet) Mennyi látogatóm volt. S mennyi levelet kapok! (Nézegeti a leveleket.) Ismét foglalkozni kezdenek vel'm! A tengerár újra dagad. a habok ismét felemelkednek a parthoz és elborítják. De nem jön a tenger minden habja. Egy hiányzik. A legszebb, a legtisztább, a legragyogóbb. Az egyetlen, a melyben boldogan fürdik meg a lelkem; az egyetlen, a mely nem volt keserű! . . . Eugenia! . . . Eugenia! . . . Mind eljöttek! Akár kegyetlenek, akár irgalmasok! De eljöttek! Csak ő nem! . . . Hallgatás! . . . Közöny! . . . Feledés! . . . Nincs szíve, nem tud szeretni! . . . Ah, a hűtelen, a háládatlan! A szívtelen! . . . Levél se jött tőle? . . . Lássuk, lássuk! . . . (Felbont egy levelet s elolvassa.) Elvonja tőlem a póre védelmét. Helyes! (Másikat olvas el.) Egy névtelen jó barátom kívágta a lapokból a gyalázó cikkeket és elküldte! . . . Hiába, vannak nagy lelkek a világon! Hogy föl nem érnek a csillagokig! . . . Eh, lássuk tovább! (Másikat olvas.) Szintén egy névtelen! Kifejezi a megvetését! S milyen erőlesen! De Eugenia még azért sem irt, hogy ezt megmondja! (Felbontatlanul dobálja a leveleket.) Semmi . . . semmi . . . Ez se . . . ez se . . . Ah! ez! . . . Igen . . . igen . . . tőle! Végre! . . . (Hirtelen megcsókolja a levelet s lihegve leborul a divánra és boldog sietséggel felbontja.) Eugenia! Eugeniám! . . . (Hangosan olvassa.)

„Roberto, mindig, örökké szeretlek! Beteg vagyok. Gondosan őriznek. Nagyon szenvedek. Nincs már mit remélnem. De ma este egy bizalmas cselédem kíséretében eljövök hozzád. Elmegyek, ha úgy kell kiszöknöm is! Megőrülök!... Mit gondolsz rólam? Ugy-e azt, hogy elfeledtelek? Nem, nem, ezt nem! Ágyban vagyok . . . írónnal írom e levelet, titkon, a takaróm alatt... De irok! Szeress!... Ne gyöt-rődjél! Ne kételkedjél! . . . Nem irhatok többet, már jönnek! Isten veled! Ma estére várj! Várj, az égre! Eugenia!“ . . . Istenem! Istenem! . . . Hány óra van? . . . Már későn van . . . Este van . . . S még nem jön! Ah, igen . . . igen . . . Ő az!... Eugenia.

KILENCZEDIK JELENET.

Roberto. Eugenia.

Eugenia. Roberto! (Egymás karjaiba borulnak. Eugenia lázasán, szinte eszelősen jött; de nem őrlt. A színésznő, a ki megérti a szerepét, tudja majd megjátszani ezt az őrltetet, mely nem őrltet.)

Roberto. Eugeniám! Nem feledett el, nem vet meg! Szeret!

Eugenia. Igen, nagyon, nagyon! Rosszul teszem, hogy megmondom, ugy-e rosszul? De ha azért jöttem el, hogy megmondjam, csak meg kell mondanom. Olyan soká nem láthattalak, nem is irhattam neked! Irtóztató volt! Inkább a kintpadra vontak volna! Atyám s rokonaim, mind ágyam körül, én pedig a párnák közé rejtettem fejemet, hogy ne lássák, hogy sirok. „Mit fog Roberto gondolni? Azt hogy: ej elfeledett az a leány! Szép szerelem! Olyan, mint a többi!“ Nem, nem olyan vagyok, mint a többiek; tudok szeretni, Roberto, tudok megőrülni . . . tudok meghalni!

Roberto. Eugenia . . . Folytasd, folytasd!

Eugenia. Mit mondjak még? . . . Iszonyu kétségbeesés vett erőt lelkemen! Olyan sok mindent gondoltam, de már nem emlékezem, mit . . . A fejem . . . A fejem nincs rendben, Roberto, nincs rendben! Olyan furesa dolgokat látok! Otthon . . . ágyam-

ban fekszem . . . a homlokomon körül fekete kör, nagyon fekete, o'yan, mint valami nagy gyűrű . . . ez a gyűrű, mely a halállal eljegyez! De ni, nézd, mikor most itt vagyok, a gyűrű pirosra vált: tűzgyűrű . . . Ez a gyűrű az, mely eljegyez Robertommal . . . veled! Ugy-e csak lázban beszélek. Igen, igen, láz . . . Nézd, ugy-e lázam van? (Kezét odanyújtja Robertonak.)

Roberto. Igen, kezéd reszket!

Eugenia. Ugy-e igazam van . . . Lázam van! . . . De csak miattad!

Roberto. Szeretnélek soká, nagyon soká így hallgatni. Szomjas vagyok, hagyj innom a gyönyörűség, a boldogság serlegéből. Folytasd, folytasd!

Eugenia. Még tovább is? . . . Oh, ha atyám most látna s hallana! (Eltávolodik Robertótól.) Nem, én nem vagyok jó! Elfeledek miattad atyámat s megszegem parancsait, nem engedelmeskedem neki. Ne félj, nem bántam meg. Ezentul se fogok neki engedelmeskedni, ezentul is megszegem parancsait, hogy téged szerethesselek! . . . Igazuk van: rossz vagyok! . . . De én nem bánom! Nekem csak egy gondolatom van és másra nem tudok gondolni: „Roberto!” Mintha az égnek nem volna több, csak egyetlenegy csillaga s én mennék egyenest e csillag fénye után, nem nézve semmi egyebet, csak ezt a csillagot, nem gondolva semmi egyébre, nem látva emelkedem-e, nem látva megbotlom-e s elbukom-e . . . csak utána . . . utána . . . Roberto után . . . a meggyalázott . . . a vértanu . . . a lesujtott Roberto után . . . a kit jobban szeretek, mint bárki mást ezen a világon! Oh Robertom! (Távokról kezdi ezt mondani, de lassan közeledik feléje, mintha vonzaná s az utolsó szavaknál önkéntelenül Roberto karjaiba hull)

Roberto. Oh legyen áldott az én meggyaláztatásom! Legyen áldott az én vértanuságom!

Eugenia. Ah! Azt mondtam, hogy rossz voltam? Igen rossz voltam s nagyon rossz vagyok. Mindaketten rosszak vagyunk! Azt mondja az atyám, hogy én is olyan becsstelen leszek, mint te vagy! Milyen boldogság és milyen büszkeség lesz: együtt meggyünk

majd mindenfelé, hogy lássanak bennünket, a két becstelent együtt! De ha rosszak is vagyunk, mivel nagyon szeretjük egymást, már többé nem leszünk olyan nagyon rosszak, sőt jókká is lehetünk, mert szeretjük egymást! Ha egy pokol helyett kettő volna a világon és e kettő szeretné egymást: mindketten mennyországgá válnának . . . együtt! Rossz csak az, a ki egyedül van és a ki nem szeret senkit!

Roberto. Igen, egyedül vagyunk ketten a világban. Egyedül . . . szerelmünkkel! . . . egyedül!

Eugenia. Ezért jöttem el: hogy ne legyek egyedül s te se . . . Otthon nem láttam mást, csak haragot, gyűlöletet és rossz szenvedélyt. Mindenki rosszat beszélt Robertoról. Még atyám is! S mikor hallottam, mint gyaláznak, a szívemet végtelen keserűség és kétségbeesés szállotta meg! Mintha abban a perczen kevésbbé szerettem volna atyámat, mintha gyűlöném . . . Oh, Roberto nem is tudom, mit beszélek! . . . De még nem is mondtam el! . . . Ugy-e nem? Az orvos azt mondta, hogy jobban vagyok. Nem volt igaz. Lázasabb voltam, mint azelőtt, jobban szenvedtem, mint bármikor. De azt hitték, s én magam is erősítgettem, hogy jobban vagyok. Azt gondolták, hogy most már csak pihenésre van szükségem! Bementek tehát a szobába és betették magok mögött alkóvom üvegajtáját.

Roberto. Kik?

Eugenia. Az atyám és sok-sok rokonom, a kik addig az ágyam körül voltak. Igen halkan beszéltek, de kihallottam sugdolódzásukból a te nevedet. Gúnyosan, boszankodva, haragosan, szitkozódva beszéltek rólad. Nem birtam ki tovább. Minden vérem a fejembe szállt; egész testem izzott . . . Kiugrottam ágyamból s lábujjhegyen odalopóztam az üvegajtóhoz s homlokomat odaszoritottam egy üvegtáblára. A hidegség csillapította lázzamat, de a szívem sebesen vert, s testem úgy reszketett, hogy vissza kellett huzódnom, hogy be ne törjék az üveg . . .

Roberto. Eugenia! . . . Szegény Eugeniám! Ennyit szenvedtél értem! . . . Ennyit! . . . Oh mennyi-

vel tartozom neked. Kérd az életemet, a lelkemet, a becsületemet. Mind a tied.

Eugenia. Hallgass . . . hallgass . . . hadd folytassam . . . hadd beszéljem végig . . . Milyen tudatlan a világ. Azt mondják, hogy a kinpadra vont szenved legjobban. Ott . . . ott szenvednek legjobban . . . a hol én . . . Midőn ott álltam az üvegajtónál, a testemet rázza a forró-hideg láz, a lelkemet irtóztató tüzes fájdalom égeti . . . s a szomszéd szobában sok-sok ember, . . . atyám és rokonaim gyalázzák, gunyolják azt, a kit szeretek, imádok . . . Oh látni odabenn a gyalázók közt atyámat, . . . az én édes atyámat . . . Le kellett hunynom szemeimet, hogy ne lássam . . . hogy ne lássam atyámat, a kit kicsi gyermekkorom óta reggelenként legelőször kerestek szemeim, ha álomom után felnyitlak. (Zokog).

Roberto. Eugenia, Eugenia Nagyon szeretsz Nagyon szenvedtél Megérdemelnéd, hogy . . .

Eugenia (lázasan) Igen, . . . igen . . . ott akkor . . . lázasan, . . . szinte örületben . . . kétségbeesve . . . megesküdtem, hogy eljövök hozzád s térdreborulva fogok könyörögni hozzád, hogy légy az enyém. Meggyaláztak? Légy meggyalázott . . . Bemocskoltak? . . . Légy bemocskolva! . . . Becstelen vagy . . . Légy becstelen . . . Majd elmondom nekik: Mindaz a minék mondjátok, én is vagyok, mert ő az enyém s én az övé vagyok. S most ismételjétek, ismételjétek. Hadd halljam én is, gyönyörködjem benne. Gyalázatos akarok lenni, a milyen ő, sőt ha ti jók és becsületesek vagytok, nem is akarok se jó, se becsületes lenni

Roberto. Eugenia, . . . lelkem . . . Áldott láz . . .

Eugenia. A láz Ugy érzem, még most is tart. A szívem úgy dobog s az egész testem ég . . . és fázom . . . S itt a homlokom . . . mintha lobogó lángok égetnék. Oh, Roberto, a te szegény Eugeniád nem tud érted mást tenni, mint meghalni.

Roberto. De én megteszek érted mást is, Eugenia. Azt, a miről megesküdtem, hogy nem teszem meg soha. De éretted megteszem: megvallom neked a valót . . . De csak neked, egyedül neked . . . Megölnél, ha másnak elmondanád . . . Nem élném túl egy perc-

cel se, hogy kivüled más is tudja... Eugenia... hazudtam, hazudtam, hogy megmentsem atyám becsületét.... Szomorú történet; halld.

Eugenia. Ha fáj elmondanod, inkább ne mondd el.

Roberto. De igen, halld, . . . neked tudnod kell . . . Ha mindenki előtt szenny és mocskok a lelkem, de előtted tisztán akarok állani. . . . Jöjj közelebb hozzám. Még közelebb. Olyan közel, hogy azt higgyem, nem is másnak beszélek csak magamnak . . . Te tudod, hogy mennyire szeretnek bennünket szüleink.

Eugenia. Nagyon nagyon szeretnek.

Roberto. Engem is az atyám végtelen gyöngédséggel, határtalan rajongással . . . örületesen szeretett. A lelke egészen feloszlott a szeretetben. Ketten egyedül állottunk a világban. Anyám réges-rég meghalt! Huszonegy esztendő voltam már, de atyám úgy ápolt, úgy gondozott, mintha még kis gyermek volnék. Ha sápadt voltam vagy rekedt milyen szomorú lett! Minden reggel megcsókolt, s minden este odajött az ágyamhoz s csókot nyomott homlokomra: „Szegénykének nincsen anyja! mivel vigasztalhatnám egyébbel.“ így mondogatta.

Eugenia. Mint az én atyám.

Roberto. Mindig csak arra gondolt szegény, hogy Robertoja esetleg meghalhatna. S halld csak! Ekkor kitör a háború; az állam embereket követel Hanem megengedték a megváltást . . . De az én atyám szegény volt . . . kis fizetéssel pénztárosa egy intézetnek . . . s nem volt se barátunk, se rokonunk, a kitől kölcsön kérhettük volna a szükséges tízezer realest . . . Don Genaro pedig akkor Amerikában volt . . .

Eugenia. Nos . . . nos? . . .

Roberto. Milyen éjszakákat tölthetett szegény atyám! Milyen sápadt volt, ha fölkelt! S hogy tettette a jó kedvet! Elöttem mindig mosolygott, de a szemei ki voltak sirva! Valahányszor elfordult titkon könnyeit törölgette! Lázás álmaiban bizonyára a csatatéren látott . . . holtan . . . vagy kórházban vérző, tátongó sebbel! S az ő testéből való test. melyet ő

ápolt, táplált csókjaival. vértől ázik, az ő véréből való vértől . . . Oh atyám!

Eugenia. Roberto!

Roberto. Eladott, a mit eladhatott. Kért, a kitől kérhetett. De nem volt elég. (Sugva). A mi még hiányzott, azt kivette a pénztárból. (Fojtottan). Lopott értem . . .

Eugenia. Én is megtettem volna.

Roberto. Hiszem . . . De hirtelen, véletlen pénztár-vizsgálat . . . Hiányzott a pénztárból . . . Négy öt ezer reales. Negyven esztendei becsületes szolgálat után . . . A vér fejébe szállott . . . Hazafutott lakására, . . . bezárkózott . . . s golyót rőpített ágyába . . . Odafutottak . . . Én is oda-futottam . . . Kitaláltam, mit cselekedett. Késébeesetten ráborultam s kiáltottam: „Atyám. Atyám . . . Értem . . . Miattam tetted . . . Értem.“ S hogy ismeri a világ az emberi lelkeket. Hogy lát a szivekbe . . . Elhitték, hogy én vagyok a tolvaj s hogy kiáltásom csak a bűnbánat szava volt . . . Ah, milyen hatalmas gyönyörűséggel vallottam magamat bűnösnek . . . Atyám becsületét és életét áldozta értem. Én nem adhattam neki mást, csak a becsületemet . . . Odaadtam, feláldoztam . . . Legyen az övé örökre . . .

Eugenia (végtelen boldogsággal). Az enyém is . . . Igen, Roberto, ez te vagy . . . Istenem, milyen boldogság . . . Robertom . . . Hősem . . . Vértanum . . . Istenem . . . Roberto . . .

Roberto. Nézd, itt van a levél, melyet halála előtt irt nekem . . . Megmutatom neked . . . egyedül csak neked . . . Don Genaronak még más bizonyítékai is vannak; . . . azokat is meg fogod látni . . . Csak senkinek ne szólj róla.

Eugenia. Nem. Miért is szólnék. Csak miketten fogjuk tudni . . . S hogy fogunk mosolyogni a többi embereken . . . hahaha milyen boldogság.

Roberto. Igen miketten, csak miketten.

TIZEDIK JELENET.

Voltak. Don Juan.

Juan. Nem, hát én? Iárman,

Eugenia (odafut hozzá). Atyám . . . Atyám . . .
 Roberto. Don Juan.
 Juan. Elég . . . El innen . . . Ki innen . . .
 Hogy ne lássa önt . . . Jer. Atyáddal . . .
 Eugenia. Igen, veled . . . De vele is.
 Juan. Eugenia.
 Eugenia. Őlj meg, ha akarsz, de csak vele.
 Juan. Leányom.
 Eugenia. Szegény atyám . . . Azért haragszik így,
 mert nem tud semmit. Látod, Roberto? . . . Atyám,
 olyan boldog vagyok . . . Olyan boldog . . .
 Az angyalok se boldogabbak . . .
 Roberto (sugva). Eugenia, az istenre, hallgass . . .
 Életembe kerül . . .
 Eugenia. Én vagyok az életed. (Atyjához). Szeresd,
 atyám . . . Jobban, mint engem . . . Jobban, mint
 engem . . . Oh milyen boldogság lesz, ha szeretni
 fogod . . . Hahahaha . . . (Juan el Eugeniával).

TIZENEGYEDIK JELENET.

Roberto egyedül.

Roberto. Mit érzek? . . . Nem tudom: végtelen boldogság és kimondhatatlan aggodalom . . . Mintha óriásit miveltem volna roppant aljasság árán. Mintha megnyertem volna az eget, eladván magamat a pokolnak. Eugenia szeret, a mint sose hittem volna, hogy szeretni tud. És érette most megtettem azt, a mit soha sem akartam volna megtenni. Hogy elnyerjem Eugeniát, feláldoztam atyámat: ez a gondolat . . . Hah . . . Ez a gondolat . . . Mint éles bárd hasogatja agyamat. Oh jajajaj. (Fejét szorongatja). S hiába árultam el atyámat ki meghalt értem; hiába. Mert Eugenia az enyém lett, még mielőtt megtudta a valót. Miért kellett, hogy elmondjam neki? . . . De olyan végtelen hálát éreztem Eugenia iránt . . . s Eugenia mindent megérdemelt. Nekem adta lelkét, s én ne adjam oda neki az enyémet? Önzés lett volna. Szívtelenség . . . Nem, nem tehettem. Jól tettem, jól tettem. Eugenia . . . De láz járja testét, a tűz elégeti akarátának erejét. Apja káromolni fog engem. S Eugenia majd védeni

fog Nincs bizton titok asszonynak szívében, ha angyal is az az asszony Mit tettem, mit tettem, atyám. Oh jó atyám. Hogy megaláztalak. Milyen önzés. Te örök tövis koronát viselsz odafönn érettem s én szegény hamvaiddal törölöm meg homlokomat, hogy megtisztítsam Ah emberi gyöngesség Romlottság. Piha Se fájdalom nem bántott, se szégyen nem piritott el, se lelki furdalás nem lázadt fel benned. Nyomorult vagy. Törpe vagy, mint a semmiség De te nagy vagy, nagy, mint a végtelen. (Az asztal mellett egy székbe hull s kezeivel szorongatja fejét. A színpalak között élénk beszéd hullatszlik). Mi az? (Fölugrik). Mi az? . . . Megfagy bennem a vér.

TIZENKETTEDIK JELENET.

Roberto, Don Genaro megindultan, boldogan jön s karjait kitarja. Don Leandro, don Marcos, Fernanda, donn Rosario és Mauricio.

Genaro. Fiam Robertom Végre. végre (Megöleli).

Roberto (visszatartja). Mit beszél ön? . . . Miért ölel meg? Mit beszéltek odabenn?

Genaro. Hogy boldog leszel, fiam, boldog leszel.

Roberto (hátralépve). Miért? . . . De ha én nem akarok boldog lenni. . . . Nem akarok.

Leandro (ki don Marcossal lépett be). Fenséges. Fenséges. Roberto. Kegyetlenül szép és csodásan hősies. (Megfogja Roberto kezét).

Marcos. Gondoltuk. . . . Sejtettük mindjárt. (Lelkesen megakarja ölelni.)

Roberto. Mit gondoltak, mit sejtettek? . . . Miért vagyok fenséges? (Kétségbeesetten. Visszalép, a többiek követik).

Genaro. Mert az vagy, fiam.

Leandro. Még kérdi, hogy miért?

Marcos. Milyen nagy lélek! milyen nagy ember!

Roberto. Ha szökni tudnék önmagamból . . .

Fernanda. A kezét . . . Nem a karját . . .

Rosario. Nincs egy ölelése a számomra?

Roberto. Ah, az ár dagad. . . . A hullámok ismét

emelkednek. . . . S milyen magasra. . . . De ez-
 uttal el fognak borítani. . . . Magukba fognak
 temetni.

Marcos. Óriási szenzáció. . . . Remek rehabilitáció.
 Alászolgájok. . . . Milyen ember. (El a fenékszínen.)

Roberto. Hová megy? . . . Miért? (Leandrohoz, ki
 menni készül).

Leandro. Hogy hová megyek? . . . Ahová don Marcos.
 Kihirdetni az ön dicsőségét. . . . Isten vele Roberto.
 Milyen lélek. . . . Milyen nagy lélek! (El a fenék-
 színen.)

Roberto. Mi ez? . . . Mit beszélnek ezek az emberek?
 . . . Don Genaro?

Genaro. Elég volt fiam, a vértanúságból.

Roberto. De hová mentek? . . . Miért? . . . Tudni
 akarom!

Genaro. Megírják egy cikkben, reggelre meg fog
 jelenni. . . . S a te csodás vértanúságod történetét
 az egész világ ismerni fogja. . . . Igen fiam, . . .
 igen!

Roberto. Ah! És tudni fogja az egész világ!

Fernanda. Egész Madrid!

Rosario. Egész Spanyolország.

UTOLSÓ JELENET.

Voltak. Don Juan és Eugenia.

Juan. Fiam. . . . Fiam. . . .

Roberto. Ön is?

Eugenia. Igen. . . . Szeret. . . . Csodál.

Genaro. Mint mindenki, mindenki.

Roberto. Vége. . . . S én atyám becsületéből, szent
 hamvaiból vettem magamnak hirt, dicsőséget. . . .
 Fenséges vagyok. . . . Fenséges. . . . Megtettem
 magamat fenségesnek.

Eugenia. Roberto. . . . Roberto. . . .

Roberto. S te voltál az. . . . Te. . . .

Eugenia. Rosszul tettem? . . . Érted tettem.

Roberto. Mondtam, hogy életembe kerülne.

Eugenia. Az életed az én szerelmem.

Roberto. Nincs ott szerelem, a hol aljasság van.

Eugenia. Atyám sirt. Megakartam vigasztalni.

Roberto. Az én atyám is sirt és nem vigasztalta senki.

Eugenia. Hová mégy?

Roberto. Ahová hívnak.

Eugenia. Ki?

Roberto. Aki számadást kér tőlem.

Eugenia. Roberto. (Sikolt Robertohoz fut. A többiek visszatartják.)

Roberto. Egy csókkal tartozol nekem.

Eugenia. Roberto. . . . Egy csókot. . . . Igen itt vagyok. (kirántja magát a többiek közül s Robertohoz rohan, de az visszautasítja).

Roberto. Te az atyáddal. Én az enyémmel. (Hirtelen revolvért ragad szíven lövi magát. Sikoltások. Oda-rohannak hozzá.)

Eugenia. Roberto . . . Ah . . . Robertom. El . . . el. Mindenki el tőle. . . . El. (Szinte örülten.)

Juan. Leányom.

Eugenia. Hagyj el atyám. Neked megmaradok. De neki nem adhatok mást, mint azt a csókot, melyet ígértem neki. (Térdre borult, Roberto tetemére hajlik és megcsókolja). Ah, Robertom. (Föláll és eszméletlenül hanyatlik a többiek karjaiba.)

V É G E.

